

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

До захисту допущено:
Завідувач кафедри

_____ Сергій ВОЙТКО
(підпис)

“ ” _____ 2021 р.

**Дипломна робота
на здобуття ступеня бакалавра
за освітньо–професійною програмою «Міжнародна економіка»
спеціальності 051 «Економіка»
на тему: «Активізація міжнародної інвестиційної діяльності в Україні»**

Виконав:

студент ІV курсу, групи УС–71
Коваленко Єгор Дмитрович _____

Керівник:

Доцент кафедри міжнародної економіки,
к.е.н, доцент,
Іванова Тетяна Валеріївна _____

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри промислового маркетингу
Юдіна Наталія Володимирівна _____

Засвідчую, що у цій дипломній роботі немає
запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань.

Студент _____
(підпис)

Київ — 2021 року

**Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**

Факультет менеджменту та маркетингу

Кафедра міжнародної економіки

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітньо–професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Сергій ВОЙТКО

(підпис)

« ____ » _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студенту

Коваленку Єгори Дмитровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Активізація міжнародної інвестиційної діяльності в Україні», керівник роботи Іванова Тетяна Валеріївна , к.е.н., доцент, затверджені наказом по університету від 24.03.2021 року № 955–с.

2. Термін подання студентом роботи «30» травня 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи: інформаційну основу дослідження становлять періодичні та монографічні видання, дисертації, матеріали науково–практичних конференцій, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, , річні звіти про фінансові та нефінансові результати діяльності галузей господарства.

4. Зміст роботи:

а) вступ;

б) теоретична частина:

- визначення суті та видів іноземних інвестицій;
- виділення основних характеристик міжнародної інвестиційної діяльності;

- визначення підходів до оцінювання міжнародної інвестиційної діяльності;
 - б) аналітична частина:
 - надання аналітичної оцінки динаміки інвестиційної діяльності;
 - оцінка інвестиційного клімату в Україні;
 - визначення сукупності чинників, які прямо чи опосередковано впливають на міжнародну інвестиційну діяльність в Україні;
 - в) рекомендаційна частина:
 - виокремлення пропозицій щодо активізації міжнародних інвестицій;
 - формування програми заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні.
 - г) висновки;
 - д) список літератури;
5. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу не менше 13 рисунків, 8 таблиць..
6. Дата видачі завдання «19» жовтня 2020 р.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	2	3	4
1.	Закріплення студента за науковим керівником дипломної роботи.	01.09.2020– 18.09.2020	
2.	Вибір теми дипломної роботи та затвердження її на засіданні кафедри.	21.09.2020– 16.10.2020	
3.	Розробка змісту дипломної роботи та видача завдання керівником.	19.10.2020– 30.10.2020	
4.	Підписання завідувачем кафедри листа «Завдання на дипломну роботу студенту».	02.11.2020– 04.11.2020	
5.	Підбір літератури за темою дипломної роботи та її аналіз.	05.11.2020– 30.11.2020	
6.	Підготовка теоретичного розділу та погодження його змісту з керівником дипломної роботи.	31.12.2020	
7.	Проведення аналізу об'єкта економічного дослідження.	01.01.2021– 26.02.2021	
8.	Узагальнення результатів аналізу та виявлення невикористаних резервів у діяльності досліджуваного об'єкту.	01.03.2021– 15.03.2021	
9.	Завершення підготовки другого розділу.	19.03.2021	
10.	Розробка та обґрунтування удосконалень, які є основою третього, рекомендаційного розділу.	22.03.2021– 19.04.2021	
11.	Узагальнення отриманих наукових результатів всієї роботи та підготовка загальних висновків.	20.04.2021– 26.04.2021	
12.	Оформлення дипломної роботи та перевірка її науковим керівником.	27.04.2021– 17.05.2021	
13.	Доопрацювання дипломної роботи задля усунення виявлених керівником недоліків.	18.05.2021– 24.05.2021	
14.	Проведення попереднього захисту та оформлення відгуку науковим керівником.	25.05.2021– 28.05.2021	
15.	Подання дипломної роботи на перевірку на плагіат і проходження нормоконтролю.	до 31.05.2021	
16.	Надання дипломної роботи рецензенту. Підготовка рецензентом офіційної рецензії за встановленим зразком.	27.05.2021– 31.05.2021	
17.	Підготовка доповіді та наочних матеріалів до захисту.	01.06.2021– 04.06.2021	
18.	Захист дипломної роботи перед ЕК.	згідно із затвердженим графіком	

Студент _____

(підпис)

Стор КОВАЛЕНКО

(власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Науковий керівник роботи _____

(підпис)

Тетяна ІВАНОВА

(власне ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

РЕФЕРАТ

Сторінок 52	Рисунків 6	Таблиць 6	Додатків 0
1	2		
Дослідження на прикладі:	Економіки України		
Мета дослідження:	Метою дослідження є формування пропозицій, щодо покращення інвестиційного клімату в Україні.		
Завдання дослідження	<ul style="list-style-type: none"> - визначення суті та видів іноземних інвестицій; - виділення основних характеристик міжнародної інвестиційної діяльності; - визначення підходів до оцінювання міжнародної інвестиційної діяльності; - надання аналітичної оцінки динаміки інвестиційної діяльності; - оцінка інвестиційного клімату в Україні; - визначення сукупності чинників, які прямо чи опосередковано впливають на міжнародну інвестиційну діяльність в Україні; - виокремлення пропозицій щодо активізації міжнародних інвестицій; - формування програми заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні. 		
Об'єкт дослідження:	міжнародні інвестиційні потоки.		
Предмет дослідження:	Сучасний стан та інвестиційних потоків в Україні.		

Ключові слова: Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, міжнародна інвестиційна діяльність, інвестиційні процеси, держава, рівень інвестиційної привабливості, активізація інвестиційної діяльності, регулювання іноземних інвестицій.

АНОТАЦІЯ

Коваленко Є. Д. Активізація міжнародної інвестиційної діяльності в Україні . – Рукопис.

Бакалаврська дипломна робота напряму підготовки 051 «Економіка», спеціалізації «Міжнародна економіка». – Національного технічного університету України КПІ ім. Ігоря Сікорського. – 2021.

У роботі висвітлено та проаналізовано основні підходи до визначення поняття «іноземні інвестиції». Досліджено позитивні та негативні наслідки міжнародної інвестиційної діяльності. Проведено аналіз класифікації іноземних інвестицій в залежності від класифікаційного підходу. Проаналізовано основні підходи до оцінювання міжнародної інвестиційної діяльності, які найактивніше застосовуються на практиці.

Здійснено аналітичну оцінку динаміки інвестиційної діяльності в Україні. Виділено та досліджено найбільш привабливі галузі для інвестування та країни, що здійснюють найбільший обсяг інвестицій. Проведено дослідження інвестиційного клімату в Україні, визначено основні позитивні та негативні чинники впливу, які впливають на процеси протікання інвестиційної діяльності. Встановлено та досліджено ряд негативних факторів впливу, що виступають гальмівним елементом для розвитку та активізації інвестиційної діяльності.

На основі проведеного дослідження сформовано ряд практичних пропозиції щодо покращення міжнародної інвестиційної діяльності та запропоновано програму щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні.

Ключові слова: Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, міжнародна інвестиційна діяльність, інвестиційні процеси, держава, рівень інвестиційної привабливості, активізація інвестиційної діяльності, регулювання іноземних інвестицій.

ANNOTATION

Kovalenko ED Activation of international investment activity in Ukraine. - Manuscript.

Bachelor's thesis in the direction of training 051 "Economics", specialization "International Economics". - National Technical University of Ukraine KPI. Igor Sikorsky. - 2021.

The paper highlights and analyzes the main approaches to the definition of "foreign investment". The positive and negative consequences of international investment activity are studied. The analysis of classification of foreign investments depending on the classification approach is carried out. The main approaches to the evaluation of international investment activity, which are most actively used in practice, are analyzed.

An analytical assessment of the dynamics of investment activity in Ukraine was made. The most attractive industries for investment and the countries with the largest volume of investments have been identified and studied. A study of the investment climate in Ukraine, identified the main positive and negative factors influencing the processes of investment activity. A number of negative factors of influence have been identified and studied, which are an inhibitory element for the development and intensification of investment activities.

Based on the study, a number of practical proposals for improving international investment activities and a program to improve the investment climate in Ukraine.

Keywords: Key words: foreign investments, investment climate, international investment activity, investment processes, state, level of investment attractiveness, intensification of investment activity, regulation of foreign investments.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	11
1.1. Сутність та види іноземних інвестицій.....	11
1.2. Основні характеристики міжнародної інвестиційної діяльності.....	22
Висновки до розділу I.....	31
РОЗДІЛ II АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖНАРОДНОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	32
2.1. Аналітична оцінка динаміки інвестиційної діяльності.....	32
2.2. Оцінка інвестиційного клімату в Україні	41
2.3. Чинники, що впливають на міжнародну інвестиційну діяльність в Україні.....	49
Висновки до розділу II	53
РОЗДІЛ III НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	54
3.1. Пропозиції щодо активізації міжнародної інвестиційної діяльності	54
3.2. Формування програми щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні	58
Висновки до розділу III	65
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В нинішніх умовах глобалізаційних процесів, загострення конкуренції на міжнародному ринку та технічного прогресу розширюється спектр чинників, які прямо чи опосередковано впливають на економіку держав. Одним з найбільш вагомих факторів впливу є прямі іноземні інвестиції, які за умови сприятливого інвестиційного клімату сприяють економічному розквіту країни.

На сучасному етапі розвитку нашої держави актуальність обраної теми дуже велика. Україна сьогодні знаходиться на етапі економічної нестабільності, причиною якої є загострення політичної ситуації з Російською Федерацією, корупція, низький соціально-економічний рейтинг країни в світі, валютні коливання, нестабільність національної гривні тощо. Саме ці процеси в державі спричинюють погіршення інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій в бажаній кількості. Для покращення інвестиційного клімату державній владі необхідно підвищити інвестиційну привабливість України на мікро- та макрорівнях, тобто на рівні окремих підприємств, галузей, регіонів та країни загалом.

Питання розвитку та активізації залучення іноземних інвестицій досліджували такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як Б. Данилишин і О. Дацій, С. Захарін, К. Маркевич, А. Мерзляк, О. Руденко, Н. Скоробогатова, С. Войтко, Я. Глущенко. Проблеми державного регулювання залучення іноземних інвестицій вивчаються в наукових працях таких науковців: І. Бланка, Ж. Дьюнінга, М. Крамера і М. Поттера, Д. Саксата ін.

Метою даної роботи є формування пропозицій, щодо покращення інвестиційного клімату в Україні.

Поставлена мета визначає головні завдання, що підлягають вирішенню в даній роботі:

- визначення суті та видів іноземних інвестицій;
- виділення основних характеристик міжнародної інвестиційної діяльності;

- визначення підходів до оцінювання міжнародної інвестиційної діяльності;
- надання аналітичної оцінки динаміки інвестиційної діяльності;
- оцінка інвестиційного клімату в Україні;
- визначення сукупності чинників, які прямо чи опосередковано впливають на міжнародну інвестиційну діяльність в Україні;
- виокремлення пропозицій щодо активізації міжнародних інвестицій;
- формування програми заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні.

Об'єктом дослідження виступають міжнародні інвестиційні потоки.

Предметом дослідження є сучасний стан інвестиційних потоків в Україні.

Методологічною базою дослідження стали : монографічні, наукові видання, законодавчо - нормативна база , публікації в періодичних виданнях.

Робота ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. У ході написання роботи використовувалися метод порівняння, системного підходу й аналізу.

Наукова новизна роботи полягає в комплексності дослідження питань розвитку інвестиційної діяльності в Україні в поєднанні з новими шляхами удосконалення та поліпшення інвестиційного клімату.

Практичне значення полягає в розробці системи заходів для покращення інвестиційної привабливості України та зміцнення інвестиційного клімату.

Дана робота складається з вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 78 сторінок та нараховує 40 позицій використаної літератури.

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність та види іноземних інвестицій

Процес інвестування лежить в основі функціонування сучасної економіки будь-якої держави, воно інтегрує інтереси та ресурси громадян, підприємств та держави щодо ефективного соціально-економічного розвитку.

Термін «інвестиція» походить від латинського слова *invest*, що означає «вкладати». Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект.

Існує декілька концепцій трактування сутності поняття «іноземні інвестиції»:

1. У витратній концепції йдеться про іноземні інвестиції як про витрати для створення нових потужностей з виробництва техніки, фінансування житлового, промислового чи сільськогосподарського секторів; видатки на створення та розширення основного капіталу, на поліпшення освіти, здоров'я працівників чи підвищення мобільності робочої сили, тобто це витрати ресурсів, що здійснюються для одержання користі чи прибутку.

2. За концепцію вкладення капіталу термін «іноземні інвестиції» пояснюється як сукупність всіх видів цінностей, які іноземні інвестори вкладають в об'єкти інвестиційної діяльності на території певної країни для подальшого отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

3. Обмінна концепція голосить, що інвестування є можливістю обміну капіталу на задоволення в майбутньому інвестиційними благами.

Оскільки процес інвестування в міжнародній площині є досить багатограним та складним, то й визначення «прямі іноземні інвестиції» різняться в науковому середовищі, тому варто їх систематизувати та проаналізувати (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Наукові підходи до трактування сутності «прямих іноземних інвестицій»

Автор	Зміст прямих іноземних інвестицій
1	2
Міністерство фінансів України [35]	Прямі іноземні інвестиції – це довгострокові вкладення матеріальних засобів компаніями-нерезидентами в економіку країни (наприклад, з метою організації і будівництва підприємств).
Закон України «Про режим іноземного інвестування» [2]	Це всі види цінностей, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності. Еталонне визначення ОЕСР для іноземних прямих інвестицій Прямі інвестиції визначають як категорію міжнародних інвестицій, здійснених резидентом в одній країні (прямим інвестором) з метою реалізації своєї довготривалої заінтересованості в підприємстві (реципієнту прямих інвестицій), яке є резидентом країни, відмінної від країни місцезнаходження прямого інвестора.
Практичний посібник «Як залучати прямі іноземні інвестиції» [24, с.13]	Прямі іноземні інвестиції – це тип міжнародних інвестицій, зроблених резидентом в одній країні (прямим інвестором) з метою реалізації своєї довготермінової зацікавленості у підприємстві (підприємстві - реципієнті прямих інвестицій), яке є резидентом
Л. Свистун [22, с.483]	До прямих іноземних інвестицій (ПІ) належать як реальні інвестиції, що являють собою довготермінові витрати коштів на матеріальні засоби господарської діяльності, так і фінансові інвестиції – витрати коштів на придбання цінних паперів, та навіть певні кредитні ресурси.
В. Герзанич [6, с.44]	Прямі іноземні інвестиції як вкладення капіталу з метою придбання довгострокового економічного інтересу в країні-реципієнті капіталу, яке забезпечує контроль прямого іноземного інвестора над об'єктом розміщення капіталу. Тобто, іноземні інвестиції практично повністю пов'язані з вивозом приватного підприємницького капіталу, не враховуючи при цьому відносно невеликі за обсягом закордонні інвестиційні фірми, які належать державі.
С. Хаймер [31, с.14]	Це термін, що описує операцію отримання за кордоном фізичних активів, за якої поточний контроль залишається у багатонаціональної
	Компанії у неї на батьківщині, тобто контроль – це ключовий елемент ПІ.
С. Тесля [23, с.132]	Це матеріальні і нематеріальні капітали, які вкладають держава, компанія чи підприємець в інші підприємства за кордоном для отримання підприємницького прибутку.

**) Джерело: складено автором за даними [2;6;22;23;24;31;35]*

Як ми бачимо, процес інвестування досить обширний та складний. Саме тому іноземні інвестиції мають власну структуру класифікації.

1. За інституціональною природою інвестиції поділяються на ряд окремих форм (рис. 1.1):

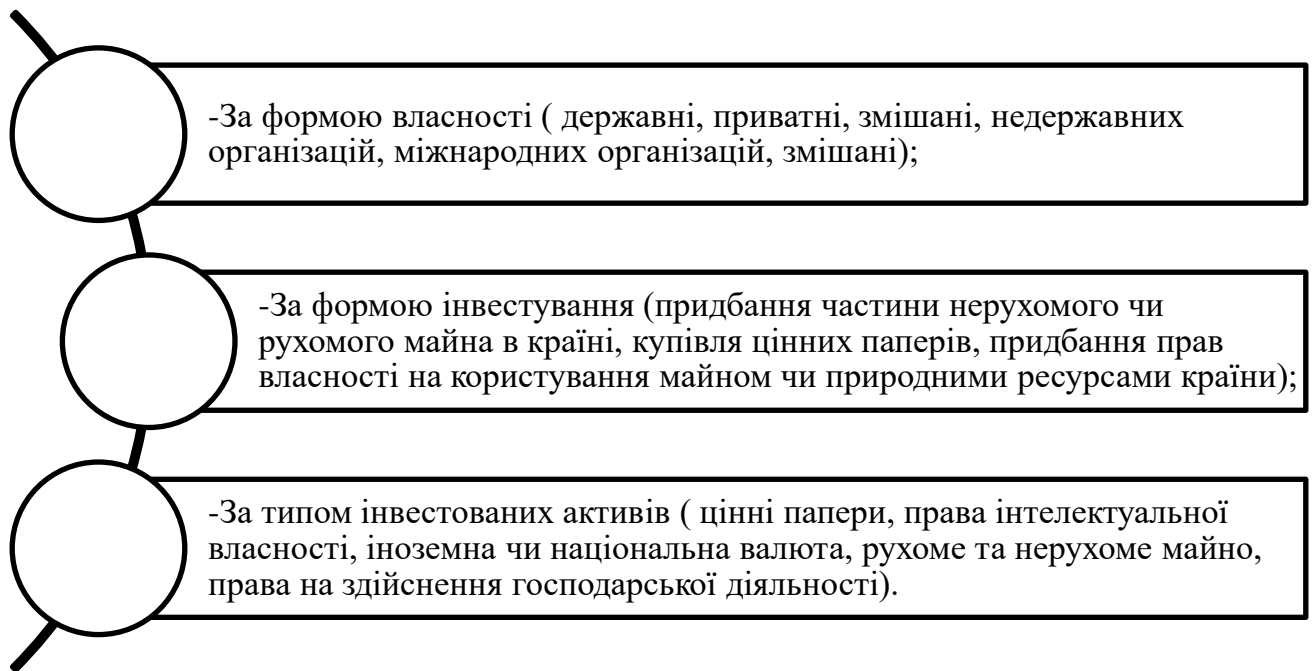

Рис. 1.1 Поділ іноземних інвестицій зі інституціональною природою

**) Складено автором за даними [24, с.17].*

2. За якісними ознаками та цільовим спрямуванням потоків іноземних інвестицій:

- за ступенем повернення (інвестиції, що повертаються; інвестиції, що не повертаються; позичкові);
- за величиною (малі, середні, великі);
- за геополітичною спрямованістю (інвестиції в країни, що розвиваються, інвестиції у розвинені країни, інтернаціональні);
- за якісною формою оформлення (явні, приховані, «чорні інвестиції»);
- за формою (первинні, реінвестиції, деінвестиції);
- за участю в інвестиційному процесі (прямі, портфельні);
- за рівнем прибутковості (високоприбуткові, середньоприбуткові, низькоприбуткові, безприбуткові);

- за рівнем інвестиційного ризику (високоризикові, середньоризикові, низькоризикові, безризикові);
- за ефективністю впливу на економіку країни, що приймає (екстенсивні, інноваційні, псевдоінвестиції, венчурні) [24, с.17].

3. За якісними ознаками й цільовим спрямуванням потоків інвестицій та за характером участі в самому інвестиційному процесі інвестиції поділяються на прямі та портфельні.

Аналіз прямих іноземних інвестицій розпочався ще в 60-их роках. Міжнародний валютний фонд трактує поняття «прямі іноземні інвестиції» як інвестиції, що здійснюються за межами національної країни з метою розширення товарів та послуг підприємства для імпорту продуктів чи послуг в країну базування або експорту в інші країни. Інвесторам при цьому належить контроль управління над підприємствами та дані інвестиції виступають у ролі акціонерного капіталу [24, с.22].

Прямі іноземні інвестиції – це як правило, довгострокові капіталовкладення у підприємства, які перебувають за кордоном, що забезпечують участь інвестора в управлінні та контролі даного підприємства.

Прямі іноземні інвестиції зазвичай можуть здійснюватися за допомогою (рис. 1.2):

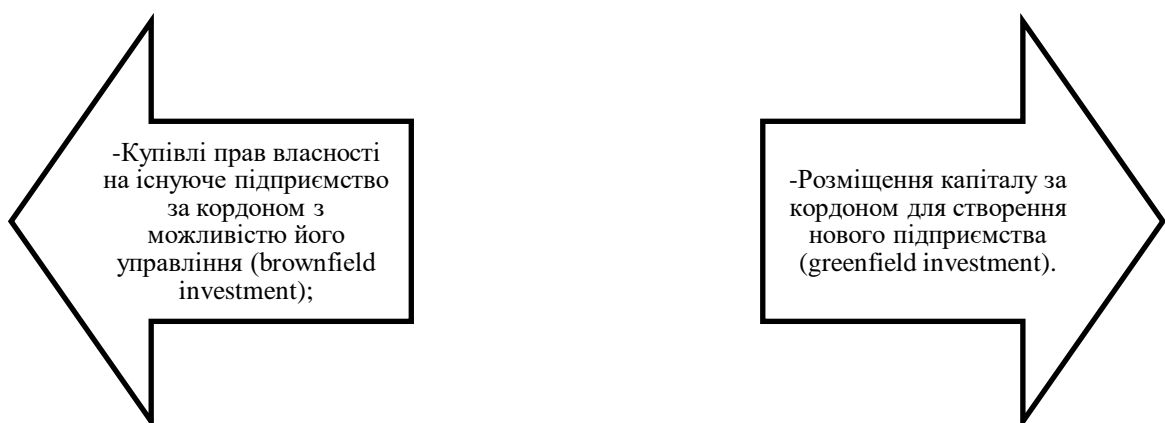

Рис. 1.2 Варіанти надходження іноземних інвестицій

**) Складено автором*

Прямі інвестиції типу *brownfield*, які полягають у повному або частковому придбанні закордонного підприємства, часті в випадках, коли входження нового суб'єкта на певний закордонний ринок є ускладненим (наприклад через гостру конкуренцію або політичну ситуацію). В даному випадку підприємство потребує додаткових інвестиційних витрат. Інвестиція типу *brownfield* може означати купівлю не тільки земель, будівель чи обладнання, а також мережі торгових контактів або купівлі прав на використання місцевої марки.

Відмінними є прямі інвестиції типу *greenfield*, оскільки йде мова про створення нового підприємства на ринку. Даний тип інвестування потребує значних фінансових витрат та, як правило, часу. Під час вибору місця розташування беруться до уваги як технологічні, витратні, податкові, так і маркетингові вимоги. Перед будівництвом нового об'єкта потрібно дослідити місцевий ринок збуту, а також тенденції змін середовища, хоча на практиці часто спостерігається, що продукти продаються на віддалених географічних ринках.

Щодо росту прибутковості прямих іноземних інвестицій, то поділяються на:

- активні (розширення виробництва);
- пасивні (підтримка виробництва).

За загальною ж класифікацією прямі іноземні інвестиції поділяються за переліком поданим на рис.1.3.:

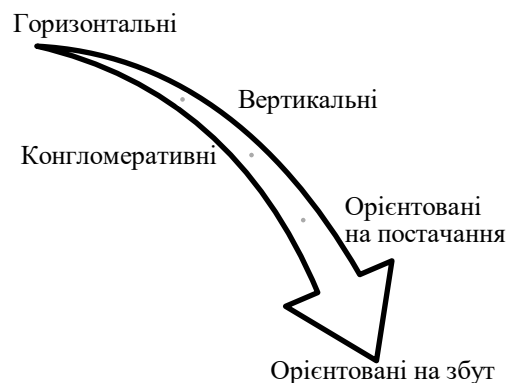

Рис. 1.3 Класифікація прямих іноземних інвестицій

**) Джерело: складено автором за даними [5]*

Горизонтальні інвестиції полягають у здійсненні виробництва продукції за кордоном, що раніше виготовлялась у країні інвестора. Незважаючи що цей тип здебільшого належить до сфери виробництва, однак він не виключає інших сфер діяльності підприємства.

Вертикальні інвестиції стосуються двох сфер діяльності підприємства. Ті, що орієнтовані «вперед» (тобто інвестиції переходять від сфери постачання до виробництва, або від виробництва до збуту) або «назад» (тобто ті, що переходять від сфери виробництва до сфери постачання, або від збуту до виробництва).

Конгломентарні інвестиції не пов'язані з діяльністю підприємства, що інвестує. Саме диверсифікація якості стає мотивом інвестиції даного типу [13, с.24].

Мотивом інвестицій, що орієнтовані на постачання є залучення ресурсів (сировини, напівфабрикатів тощо) для виробництва товарів. Вплив постачальників на виробництво та витрати на ресурси відіграють велику роль в даному типі.

Інвестиції, що орієнтовані на збут можуть бути скеровані на експорт або на материнський ринок інвестора, все це залежить від цілей даного підприємства.

При дослідженні іноземних інвестицій, важливо проаналізувати вплив ПІІ на економіку країни.

З давнини питання іноземних інвестицій (ІІ) було і залишається досить суперечливим і обговорюваним як на національному, так і на міжнародному рівні. Глобалізація за рахунок іноземних інвестицій стала повсякденною частиною нашого життя, або за рахунок придбаних продуктів чи послуг, на робочому місці, або шляхом спілкування чи відпочинку. Іноземні інвестиції вважаються особливо важливими протягом останнього десятиліття, оскільки їх обсяги постійно збільшуються та сприяють розвитку економіки. Такі сфери, як транспортна інфраструктура, освіта, охорона здоров'я, сільське господарство

тощо, забезпечують країні, в яку здійснюються інвестиції, високий рівень життя, а також стабільне економічне зростання.

Дослідження Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) показують, що іноземні інвестиції безпосередньо впливають на зайнятість та ефективність діяльності підприємств і, як наслідок, – на ефективність всієї економіки. Компанії, що отримують інвестиції нерезидентів, разом із капіталом набувають нові технології та нові підходи до менеджменту і як результат – мають вищу економічну ефективність.

У таблиці 1.2 представлено наслідки впливу надходжень прямих іноземних інвестицій для економіки приймаючої країни.

Таблиця 1.2

Наслідки впливу надходжень іноземних інвестицій для економіки приймаючої країни

Автор	Вплив прямих іноземних інвестицій
1	2
Позитивний вплив	
К. Олофсодоттер [7, с. 540]	Позитивний вплив прямих іноземних інвестицій спостерігається завдяки трансферу технологій. Окрім того, такий ефект є сильнішим у тих країнах, де вищий рівень інституційної забезпеченості, що вимірюється захистом прав власності та бюрократичною ефективністю.
Л. де Мело [8, с. 140]	Приплив іноземних інвестицій може стимулювати надходження нових технологій та доступ до більш якісного менеджменту у приймаючій країні.
М. Бенгоа та Б. Санчес-Роблес [9, с. 531]	Пряме іноземне інвестування здійснює вагомий вплив на економічне зростання приймаючої країни, але значущість впливу залежить від умов в країні.
Негативний вплив	
Р. Джімбрін [10]	Для країн Центрально-Східної Європи не бажано повернення до моделі зростання через надмірний приплив капіталу, оскільки волатильність потоків капіталу у цьому регіоні є значною.
О. Онанан [10, с. 70]	У короткостроковому періоді вплив прямих іноземних інвестицій на заробітну плату для країн Центрально-Східної Європи є позитивним, що стимулюється капіталоємними та працеемними галузями обробної промисловості. Однак у середньостроковому періоді вплив змінюється на протилежний.
П. Ніколова [10, с. 290]	Під час дослідження впливу іноземного інвестування на мережі поставки сировини та товарів проміжного споживання в країнах Центрально-Східної Європи було виявлено, що прямі іноземні інвестиції змінюють ринкову структуру поставок товарів проміжного споживання, зміщуючи акценти з національних виробників на імпортерів.

*) Складено автором

Очікування держави та іноземного інвестора щодо ефекту від іноземного інвестування за своєю природою суперечливі, оскільки держава має на меті підтримання сталого економічного розвитку та задоволення потреб населення. Держава розглядає прямі іноземні інвестиції як елемент для створення конкурентоздатної економіки, забезпечення національних інтересів; як додаткове джерело фінансування за нестачі внутрішніх коштів для економічного розвитку та утрудненому доступі до інших джерел фінансування. Водночас іноземний інвестор очікує швидкий і максимальний дохід на вкладений капітал, не акцентуючи уваги на збереженні екологічної ситуації, зменшенні рівня безробіття, підвищенні технологічного рівня виробництва, що може суперечити політиці держави.

Якщо розглядати іноземне інвестування з точки зору економічної безпеки приймаючої країни, то нерегульованість процесу іноземного інвестування зумовить встановлення контролю іноземних власників над галузями. Якщо галузі, куди залучаються прямі іноземні інвестиції, мають стратегічне значення для держави з точки зору збереження та підтримки національного та економічного суверенітету, то іноземний контроль у цих видах діяльності формуватиме загрозу для суверенітету держави. Здебільшого країни намагаються обмежити доступ іноземних інвестицій у військово-охоронну діяльність, виробництво зброї, телекомунікацію, банківський сектор.

Пряме іноземне інвестування може формувати загрози для приймаючої країни, що полягають у такому [13]:

- штучне пролонгування життєвого циклу морально застарілих товарів та технологій на ринку, що вирішує проблему затовареності ринку країни-донора та проблему утилізації;
- обмін передовими технологіями відбувається переважно між високорозвиненими країнами;
- переміщення екологічно небезпечного виробництва, що дасть змогу знизити рівень забруднення в країнах-донорах і, таким чином, розв'язати

проблему екологізації економіки. Натомість це призведе до загострення проблеми в країнах-реципієнтах;

– інвестування з метою встановлення контролю та ліквідації підприємств задля усунення конкурентів. Окрім того, можливим є формування структурного безробіття через конкурентну боротьбу підприємств з іноземним капіталом та підприємств із національним фінансовими ресурсами. Також можлива монополізація ринку;

– встановлення іноземними інвесторами контролю над сировинними ресурсами з метою їх подальшої експлуатації та збереження власної сировинної бази; – вплив капіталу з країни через репатріацію прибутків до країни-інвестора.

Географічна та галузева структура прямих іноземних інвестицій здійснює вагомий вплив на економіку країни-реципієнта.

Отже, поняття прями іноземні інвестиції трактують як здебільшого довгострокові капіталовкладення, які здійснюють у підприємства, та забезпечують участь інвестора в управлінні та в контролі даного підприємства. Метою прямих іноземних інвестицій є максимізація прибутку на капітал, підприємницького прибутку, прямих та непрямих вигод від контролю над фірмою.

Узагальнена класифікація іноземних інвестицій зображена у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація іноземних інвестицій

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЗА ОЗНАКАМИ		
1	2	3
За типом інвестованих активів: – іноземна валюта; – національна валюта України; – цінні папери (акції, облігації тощо); – грошові вимоги та права на них; – майно (рухоме і нерухоме);	За формою інвестування: – придбання частки існуючих українських підприємств; – створення спільних підприємств з українськими суб'єктами господарської діяльності; – придбання рухомого або нерухомого майна в Україні; – придбання в Україні цінних паперів та нематеріальних	За ступенем контролю: – прями; – портфельні
		За джерелом вкладення: – первинні; – реінвестиції.
		За геополітичною спрямованістю: – розвинені країни; – країни, що розвиваються; – інтернаціональні.

<ul style="list-style-type: none"> – права інтелектуальної власності; – права на здійснення господарської діяльності; – інші активи (не заборонені законодавством). 	<p>активів, що дають можливість контролю;</p> <ul style="list-style-type: none"> – придбання прав на користування землею та природними ресурсами в Україні; 	<p>За формами державних гарантій:</p> <ul style="list-style-type: none"> – гарантії від зміни законодавства; – гарантії, щодо незаконних дій державних органів та їхніх службових осіб; – гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності; – гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій; – інші гарантії.
<p>За формою власності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – державні; – приватні; – міжнародних організацій; – недержавних організацій; – змішані. 	<ul style="list-style-type: none"> – угоди про спільну господарську діяльність та розподіл продукції; – інші не заборонені законодавством форми. 	
<p>За метою інвестування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – досягнення фінансової мети; – досягнення підприємницької мети; – досягнення іншої мети. 	<p>За величиною:</p> <ul style="list-style-type: none"> – малі (до 10 тис. дол.); – середні (до 100 тис. дол.); – великі (більше 100 тис. дол.). 	<p>За режимом оподаткування:</p> <ul style="list-style-type: none"> – загальний режим оподаткування; – пільговий режим оподаткування: податкові канікули; інвестиційні знижки; податковий кредит; прискорена амортизація; інвестиційні субсидії; інші.
<p>За ступенем повернення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – інвестиції, що (не) повертаються; – ризикові. 	<p>За формою оформлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – явні інвестиції; – приховані інвестиції; – «чорні інвестиції». 	
<p>За ступенем повернення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються. 	<p>За сферою вкладення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – АПК; – легка промисловість; – лісопромисловий комплекс; – машинобудування; – медична промисловість; – паливно– енергетичний комплекс; – транспортна інфраструктура; – інші сфери. 	

*) Джерело: складено автором за даними [9]

За ступенем повернення: інвестиції, що повертаються (кредити, позики); ризикові (частка у власності капіталу); що не повертаються (технічна допомога міжнародних організацій) [1].

На нашу думку, доцільним буде доповнити вищенаведений перелік класифікацій іноземних інвестицій за такими ознаками: за сферою інвестування, за формою державних гарантій, за режимом оподаткування.

Приймаючи рішення про вкладення коштів і обираючи країну для реалізації інвестиційного проекту, для інвестора є важливим передбачити пріоритетну сферу для інвестування. Отже, можна запропонувати класифікацію іноземних інвестицій за сферою вкладення: агропромисловий комплекс, легка промисловість, лісопромисловий комплекс, машинобудування, медична промисловість, паливно-енергетичний комплекс, транспортна інфраструктура, зв'язок, хімічна і нафтохімічна промисловість, соціальна інфраструктура .

Держава-реципієнт повинна гарантувати іноземному інвестору захист його прав і інтересів, що декларуються в національних конституціях, законах про іноземні інвестиції і багатьох інших законодавчих і нормативних документах. Отже, доцільним буде виділення класифікації іноземних інвестицій за формами державних гарантій:

- гарантії від зміни законодавства;
 - гарантії щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їхніх службових осіб;
 - компенсацію і відшкодування збитків іноземним інвесторам, завданих їм внаслідок дій або бездіяльності державних органів чи їхніх службових осіб;
 - гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності;
 - гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій.
- визначення порядку вирішення інвестиційних спорів [9].

За режимом оподаткування іноземні інвестиції можна класифікувати:

- 1) з загальним режимом оподаткування;
- 2) з пільговим режимом оподаткування:

- податкові канікули;
- інвестиційні знижки;
- податковий кредит;
- прискорена амортизація;
- інвестиційні субсидії;
- пільги непрямого оподаткування, зокрема знижені ставки мита.

Отже, за підсумками теоретичного аналізу різних поглядів можна зазначити, що інвестиції є інструментом збагачення економіки країни. З урахуванням стратегічних потреб держави, їхнє залучення дозволить не тільки підвищити рівень економічного розвитку, але і сформувати належні умови для розвитку інновацій. З метою досягнення цього доцільним є використання всіх інструментів та можливостей державного регулювання. Головним у цьому напрямі є науково обґрунтоване визначення мети та цілей державного регулювання, визначення відповідних форм, інструментів, засобів та методів з урахуванням усіх факторів впливу в межах державної економіки. Залучення іноземних інвестицій є процесом, що знаходиться під впливом великої кількості різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів. Вони, у свою чергу, визначають та формують обсяги інвестиційних ресурсів, які підвищують рівень економічного зростання держави.

З метою забезпечення координації зазначеного процесу відповідно до державних стратегічних цілей та пріоритетів розвитку держави використовують відповідні механізми державного регулювання інвестиційної діяльності. Отже, багатогранність та комплексність державного регулювання зумовлює подальшу необхідність наукового дослідження механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності.

1.2. Основні характеристики міжнародної інвестиційної діяльності

Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Інвестиційна діяльність здійснюється на основі:

- інвестування, здійснюваного громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;

- державного інвестування, здійснюваного органами влади і управління України, місцевих Рад народних депутатів за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами і установами за рахунок власних і позичкових коштів;
- іноземного інвестування, здійснюваного іноземними громадянами, юридичними особами та державами;
- спільного інвестування, здійснюваного громадянами та юридичними особами України, іноземних держав [1].

Різновидом інвестиційної діяльності є міжнародна інвестиційна діяльність.

Міжнародна інвестиційна діяльність — це сукупність дій її суб'єктів (інвесторів і учасників) щодо здійснення інвестицій за рубіж та іноземних інвестицій з метою одержання прибутку [14, с. 26].

Отже, це діяльність, що пов'язана з експортом й імпортом капіталів, технологій, послуг, здійсненням разом з іншими державами проектів, створенням спільних підприємств, з інтеграційними процесами у різних сферах.

Суб'єктами міжнародної інвестиційної діяльності є фізичні особи, корпорації, національні та міжнародні фінансові інституції, уряди країн.

Міжнародна інвестиційна діяльність є важливим елементом та передумовою функціонування міжнародного бізнесу. Це обумовлено багатьма факторами, зокрема:

- превалювання у міжнародному поділі праці виробничої і науково-технічної кооперації, ефективність якої залежить від мобільності всіх факторів і, насамперед, капіталу;
- глобальний та швидкий розвиток процесу транснаціоналізації, частиною якого є діяльність транснаціональних корпорацій і сфері інвестування;

- формування і розвиток міжнародних інтеграційних угруповань, в яких поряд із вільним рухом товарів, послуг і робочої сили забезпечується вільний рух капіталів;

- становлення глобального фінансового ринку із безпрецедентними обсягами рухливих портфельних інвестицій, що здійснюються переважно, через інформаційно-комунікаційну фондову інфраструктуру.

Як було визначено раніше, об'єктом міжнародної інвестиційної діяльності є міжнародні інвестиції, які можуть бути представлені інвестиціями за рубіж та іноземними (рис. 1.4).

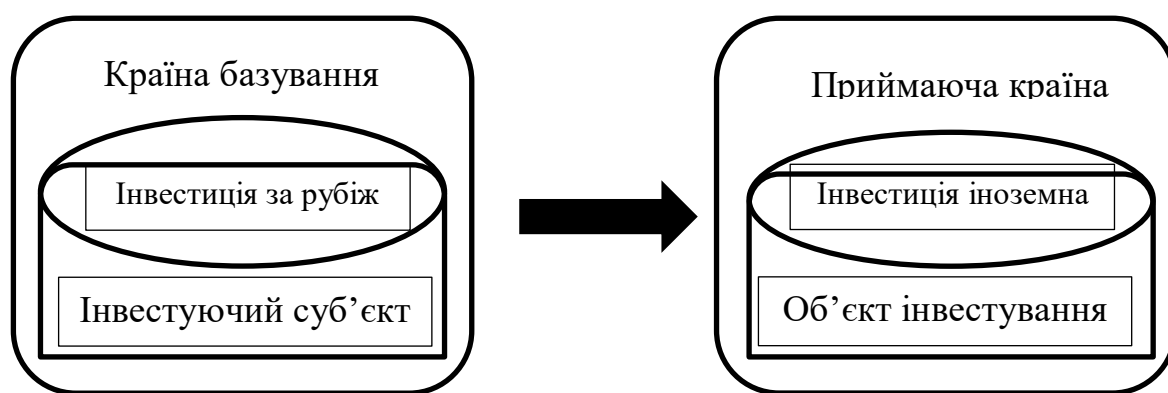

Рис.1.4. Міжнародна інвестиція

**) Складено автором*

Із країни базування здійснюється експорт капіталу, вона є місцем переважного перебування інвестиційного суб'єкта. Інвестування капіталу здійснюється у приймаючій країні. Країни базування іноді називають країнами-донорами, а приймаючі країни — країнами-реципієнтами інвестицій.

Вивезення капіталу виникає під дією ряду чинників, що представлені на рис. 1.5.:

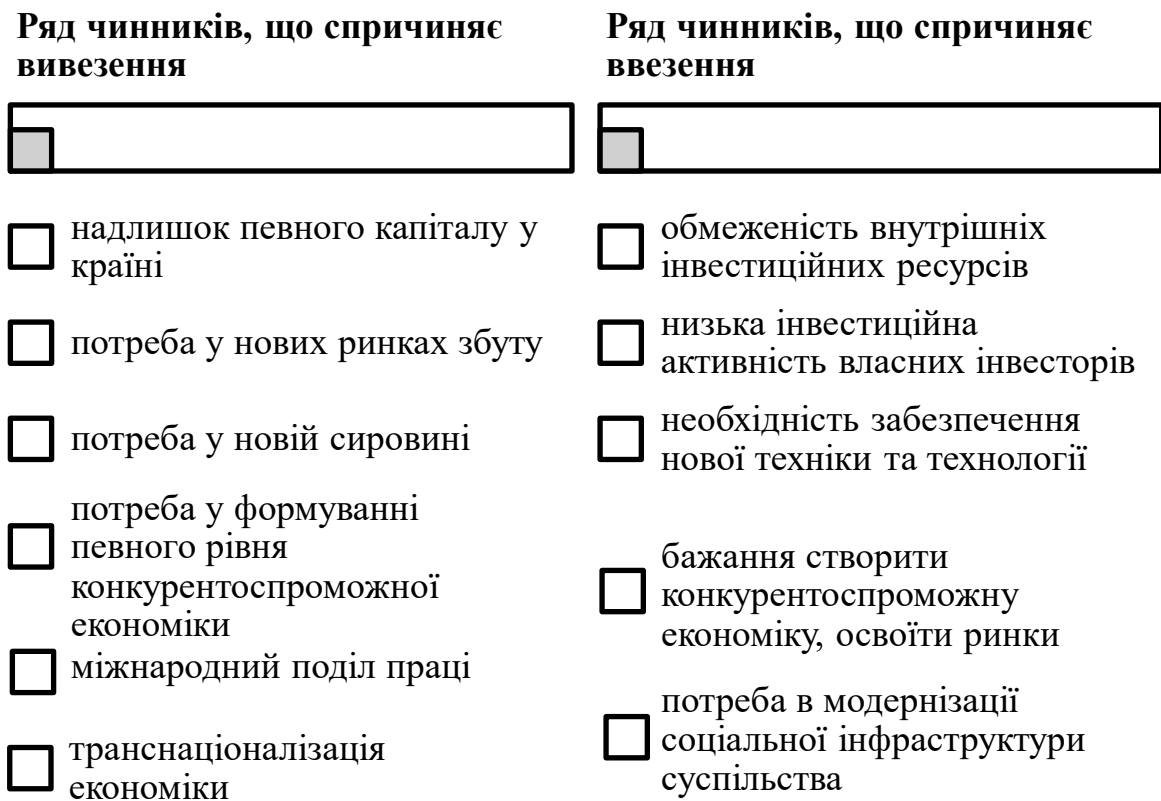

Рис. 1.5 Чинники руху інвестицій

**) Джерело: складено автором за даними [14]*

Кожна країна та кожна національна економіка володіє певними інвестиційними ресурсами, що складаються із її власних національних та іноземних інвестицій. Ці ресурси можуть використовуватись як для внутрішнього, так і для зарубіжного інвестування.

Отже, у широкому розумінні міжнародною інвестиційною діяльністю є та діяльність, котра пов'язана з інвестиціями, реалізація яких передбачає взаємодію учасників, що належать різним державам.

Для ширшого розуміння поняття міжнародної інвестиційної діяльності потрібно визначити мотивацію та форми міжнародних інвестицій, які зображені на рис.1.6.

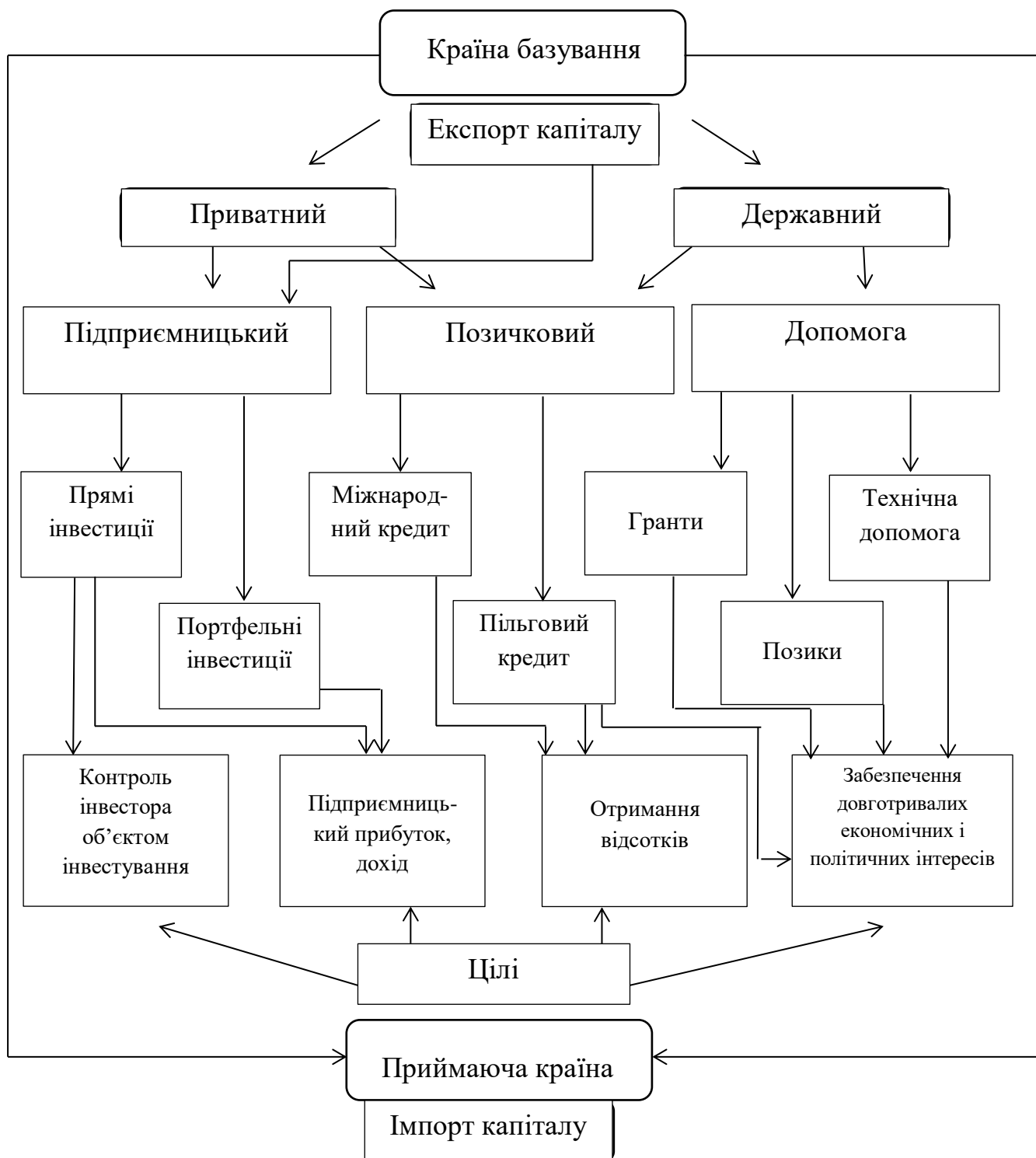

Рис. 1.6. Види, форми і мотивація руху капіталу

*) Джерело: складено автором за даними [5]

Отже, міжнародна інвестиційна діяльність — це діяльність і сфері інвестицій, які дають можливість отримати більш високу прибутковість вкладення капіталу в порівнянні з національним ринком інвесторів за рахунок більш високого зростання цін

активів на інших національних ринках, росту курсу валют по відношенню до валюти інвестора за рахунок ефекту транснаціоналізації діяльності корпорацій.

1.3. Підходи до оцінювання міжнародної інвестиційної діяльності

Нині у практиці активно використовують вітчизняний і зарубіжний досвід оцінки міжнародної інвестиційної діяльності через оцінку інвестиційних проектів. Існують два підходи до оцінки - підхід з використанням дисконтування (методи дисконтування) та без використання дисконтування (прості методи).

Існує багато методів оцінки економічної ефективності інвестицій.

Найпоширенішими з них є:

- метод простої норми прибутку;
- метод розрахунку терміну окупності інвестицій;
- метод розрахунку ефективності інвестицій.

Розглянемо метод розрахунку чистої теперішньої вартості проекту (NPV) — це різниця між величиною грошових потоків, що надходять у процесі експлуатації проекту, дисконтованих за прийнятною ставкою дохідності (r), та сумою інвестиції (I) [4, с.318]:

$$NPV = \sum_{i=1}^m \frac{CF_i}{(1+r)^i} - I \quad (1.1)$$

де CF_i — грошовий потік в i -му періоді;

m — кількість періодів експлуатації проекту;

r — ставка дисконтування (обліковий банківський відсоток).

Ставка дохідності може залишатися стабільною протягом усього інвестиційного періоду, а може й змінюватися в кожному періоді. Додатне значення NPV вказує на доцільність інвестування коштів, оскільки проект є прибутковим. За від'ємного значення NPV проект слід відхилити. Якщо $NPV = 0$, то проект є ні прибутковим, ні збитковим, а відтак рішення треба приймати на

основі інших критеріїв: поліпшення умов праці, зростання іміджу підприємства, досягнення певного соціального ефекту, тощо [4, с.324].

Аналіз доцільності інвестування можна провести також за допомогою визначення рівня рентабельності проекту розрахованого як відношення чистої теперішньої вартості до початкової суми інвестиції і вираженого у відсотках [4, с.325]:

$$IRR = \frac{NPV}{I} 100 \quad (1.2)$$

де, IR – показник рентабельності проекту.

За економічним змістом рентабельність є величиною прибутку, одержаного на кожну грошову одиницю вкладених у проект коштів. Рентабельність є відносним показником, а тому може застосовуватись для вибору одного з кількох інвестиційних проектів, які мають близькі значення чистої теперішньої вартості. Під внутрішньою нормою прибутку проекту розуміють значення коефіцієнта дисконтування, за якого чиста теперішня вартість прибутку показує той мінімальний рівень дохідності проекту, за якого він не даватиме ні доходів, ні збитків, тобто за економічним змістом ця норма є точкою беззбитковості даного проекту. Внутрішню норму прибутку знаходять як невідому величину з рівняння [4, с.327] :

$$\sum_{i=1}^m \frac{CF_i}{(1+d)^i} = I \quad (1.3)$$

Ця формула є рівнянням з одним невідомим d , яке розв'язується математичними методами або за таблицями приведеної вартості та фіксованих рентних платежів. За цим методом обчислюються норми дохідності тих проектів, що в них може вкласти кошти підприємство. Порівняльний аналіз внутрішніх норм прибутку різних проектів альтернативного розміщення коштів підприємства (наприклад, у цінні папери), а також середньоринкової норми дохідності сприяє визначенню найприбутковішого напрямку інвестування [4, с.328].

Показник внутрішньої норми прибутку має важливе значення в процесі визначення джерел фінансування інвестиційного проекту. Порівняння вартості інвестованих коштів, тобто витрат на виплату відсотків за користування банківськими позичками, дивідендів та інших пов'язаних із залученням фінансових ресурсів винагород, з внутрішньою нормою прибутку проекту дає можливість визначити його доцільність та прийняти обґрунтоване управлінське рішення. Так, якщо внутрішня норма прибутку проекту вища за вартість авансованого капіталу, то проект є економічно вигідним, а різниця між цими величинами показує рівень прибутковості, на який може розраховувати інвестор. Якщо внутрішня норма прибутку дорівнює вартості авансованого капіталу, то проект не приносить доходів, не завдає збитків, і тоді його доцільність треба визначати за іншими критеріями, наприклад, з огляду на соціальний ефект. Коли ж внутрішня норма прибутку менша за вартість авансованого капіталу, проект з будь-якого погляду є економічно невигідним.

Для аналізу застосовується формула:

$$d = d1 + \frac{NPV(d1)}{NPV(d1) - NPV(d2)} (d2 - d1) \quad (1.4)$$

де $NPV(d1)$ і $NPV(d2)$ — значення чистої теперішньої вартості за $d1$ і $d2$ відповідно.

Необхідно зауважити, що точність обчислень за розглянутим методом залежить від довжини інтервалу ($d1, d2$). Що менший інтервал, то точнішим буде значення d , а найбільша точність досягається у разі мінімального інтервалу, тобто коли $d1$ і $d2$ — найближчі табличні коефіцієнти дисконтування, за яких значення NPV змінює знак на протилежний.

Період окупності інвестицій — це час, протягом якого грошовий потік, одержаний інвестором у процесі експлуатації проекту, зрівняється із сумою інвестиції. Метод визначення періоду окупності — один з найпоширеніших у світовій практиці. У класичному варіанті цей метод не передбачає впорядкування грошових надходжень у часовому аспекті, тобто техніка дисконтування не застосовується. З кількох проектів привабливішим визнається той, який має коротший період

окупності. Алгоритм розрахунку періоду окупності залежить від рівномірності надходження грошових потоків. Якщо грошовий потік є стабільним протягом періоду експлуатації проекту, то період окупності визначається діленням суми інвестиції на річний обсяг грошового потоку.

Отже, на підставі зробленого аналізу можливо систематизувати недоліки та переваги застосування розглянутих методів (табл 1.3)

Таблиця 1.3

Методи оцінки інвестиційних проектів

Метод	Переваги	Недоліки
1	2	3
Чиста теперішня вартість проекту (NPV)	Показує ймовірну величину приросту капіталу підприємства у разі реалізації інвестиційного проекту.	Не дає змоги оцінити ефективність проекту з позиції «результати — виграти»
Внутрішня норма прибутку	Оцінює спроможність проекту генерувати дохід з кожної гривні інвестицій	Визначена тільки для стандартних фінансових потоків
Період окупності інвестицій	Нескладність розрахунків Показник сигналізує про ступень ризикованості проекту	Непов'язаність з економічним терміном „життя” інвестицій і, відповідно, неможливість виступати у якості критерію прибутковості

**) Джерело: складено автором за даними [4, с.332]*

З поданої вище таблиці можна зробити висновок, що кожен з методів має свої переваги та недоліки, саме тому при провадженні інвестиційної діяльності аналіз та оцінка проводиться комплексно за допомогою багатьох методів, що дозволяє більш точно визначити ефективність інвестицій.

Отже, іноземні інвестиції – важливий механізм забезпечення економічної стабільності та джерело отримання матеріальних ресурсів як для країни базування, так і для приймаючої країни. Держави-економічні гіганти, проводячи інвестиційну діяльність, отримують фінансові вигоди, розширюють межі впливу, виходять на нові ринки, а також сприяють економічному становленню меш розвинених країн, які в свою чергу отримують зарубіжний досвід, матеріальні ресурси та зміцнюються соціально-економічний стан населення та держави в цілому.

Висновки до розділу I

На основі проведеного теоретичного дослідження категорії іноземного інвестування та деталізованому аналізі його трактувань в залежності від поглядів вчених-економістів встановлено, що іноземним інвестуванням являється весь спектр цінностей вкладених в суб'єкти господарювання, що знаходяться на території України іноземними фізичними та юридичними особами. За допомогою проведеного дослідження виявлено, що вкладання інвестиційних засобів може тягнути за собою як ряд позитивних так і ряд негативних факторів для сторони країни-реципієнта. Визначено перелік та досліджено класифікацію інвестиційних ресурсів, в залежності від факторів класифікації.

Аналіз основних характеристик міжнародної інвестиційної діяльності надав змогу встановити, ряд суб'єктів та дослідити особливості механізмів здійснення та реалізації міжнародної інвестиційної діяльності. Встановлено, що в процесі здійснення міжнародного інвестування вагому регулюючу роль виконує держава в особі уряду та виконавчих органів влади, а також ряд посередницьких фінансових та комерційних установ. Дослідження дозволили встановити, що здійснення інвестування відбувається за рахунок широкого спектру мотивів, які знаходяться в межах фінансової площини. Серед основних мотивів здійснення інвестування є надлишок капіталу, потреба у нових ринках збуту, пошук дешевшого місця ведення підприємницької діяльності, тощо.

Дослідження підходів, щодо оцінювання міжнародної інвестиційної діяльності дозволили проаналізувати найбільш застосовувані алгоритми оцінки ефективності та доцільності вкладання інвестиційних ресурсів та ефект від їх вкладання.

Окрім того виділено види, форми і мотивацію руху капіталу та доведено, що міжнародна інвестиційна діяльність – важливий механізм транснаціоналізації, глобалізації та економічного розвитку.

РОЗДІЛ II АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖНАРОДНОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

2.1. Аналітична оцінка динаміки інвестиційної діяльності

Структурні деформації, що відбулись в Україні за останнє десятиріччя, обумовили значне відставання за сукупною продуктивністю факторів виробництва та рівнем добробуту населення від європейських країн [18]. Проблеми енергоємності, слабкої диверсифікації продуктів та застарілої техніко-технологічної бази залишається у більшості вітчизняних підприємств. Недосконалість нормативної бази, високий рівень оподаткування суб'єктів господарювання, нестабільна політична ситуація в Україні, несприятливий інвестиційний клімат та інші фактори стали причинами цього процесу.

Збільшення обсягів іноземних інвестицій є одним з головних напрямів подальшого розвитку економіки на сучасному етапі. Інвестиційна діяльність на сьогоднішній день ускладнюється за рахунок економічної ситуації і стану залучення прямих іноземних інвестицій,

Проаналізуємо динаміку індексу інвестиційної привабливості України на рис. 2.1.

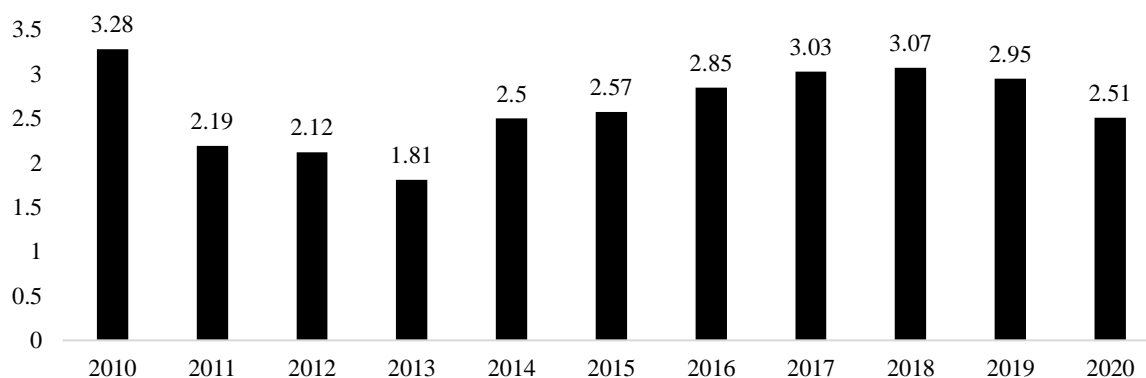

Рис. 2.1. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України

**) Джерело: складено автором за даними [36].*

Індекс інвестиційної привабливості у 2015-2018 роках мав загальну тенденцію до зростання, що було наслідком ряду факторів, серед яких особливу вагу має розвиток електронних сервісів, відкритість державних даних, прийняття нових і поліпшення існуючих законів, Економічна діджиталізація, стабільність рівня інфляції і

національної валюти, послаблення фінансового моніторингу та валютного контролю, проведення реформ у сфері сільського господарства, медицини та освіти.

Підвищення індексу стримується негативними факторами, до яких відносяться велика частка тіньової економіки, високий рівень корупції, відсутність земельної реформи, великий тиск контролюючих органів, контрабанда, що перешкоджає веденню легального бізнесу, конфлікт на сході країни, передвиборча кампанія, вибори Президента України та інші фактори.

Індекс інвестиційної привабливості, який вимірює Європейська Бізнес Асоціація, знижувався у 2019-2020 роках. У 2020 році спостерігається зниження до рівня 2014 року. Політична невизначеність держави сприяла цьому процесу.

Найбільш наочно зміну інвестиційного клімату демонструє динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій, що відображає зміну рейтингу країни та рівня довіри інвесторів до країни. Динаміка іноземних інвестицій в акціонерний капітал підтверджує слабку економічну активність іноземних інвесторів в Україні.

Інвестиційний клімат в Україні значно погіршився у зв'язку з соціально-економічною і воєнно-політичною нестабільністю, що було спричинено подіями військової агресії Росії та Революції Гідності.

Розглянемо динаміку інвестицій в акціонерний капітал у табл. 2.1 та візуалізуємо дані на рис. 2.2.

Таблиця 2.1

Динаміка інвестицій в акціонерний капітал у млн. дол. США

	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Інвестиції в Україну в акціонерний капітал	38993	48198	53704	38357	32122	31230	31606	32905	35810
Інвестиції в Україну з ЄС в акціонерний капітал	31538	39269	41033	29308	24983	23426	24145	25972	28289
Частка інвестицій ЄС у структурі	81%	81%	76%	76%	78%	75%	76%	79%	79%
Інвестиції з України в іноземний акціонерний капітал	5760	6435	6702,9	6456	6315	6346	6322	6294	6273
Інвестиції із України у ЄС в акціонерний капітал	5465	6073	6192,3	6139	6111	6115	6075	6084	6086
Частка інвестицій направлених з України до ЄС у структурі	95%	94%	92%	95%	97%	96%	96%	97%	97%

*) Джерело: складено автором за даними [36]

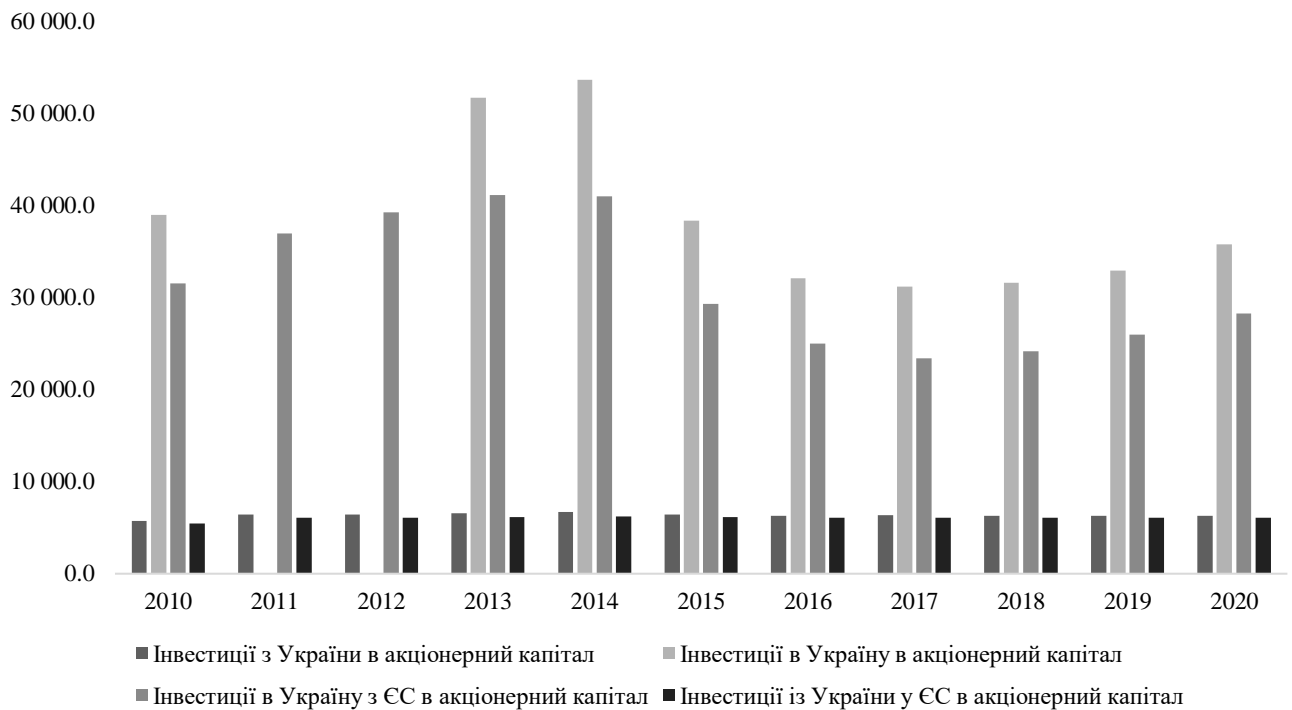

Рис. 2.2. Динаміка прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з 2010 по 2020 рік, млн. дол. США

*) Джерело: складено автором за даними [36]

Основними причинами зазначених вище змін є: недосконалість законодавства України, нестабільність політичного та економічного стану, загострення військового конфлікту на сході країни, відсутність належного забезпечення розвитку інвестиційного ринку урядом, неврегульованість податкової системи, складності реєстраційних та ліцензійних процедур. За даними табл. 2.1 та рис. 2.2 бачимо, що основним інвестором української економіки є ЄС, який вкладає 4/5 від загальних інвестицій. Частка капіталу, що інвестується у ЄС коливається від 94% до 97% від загального обсягу.

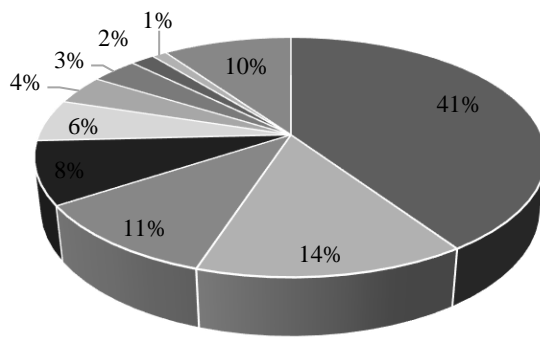
Проведемо аналіз основних видів діяльності, на які спрямовуються прями іноземні інвестиції в Україну в табл. 2.2.

Основні сфери господарства, за якими здійснюється інвестування в млн

Інвестиції за сферами	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
СІЛЬСЬКЕ, ЛІСОВЕ ТА РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО	776,9	617,0	502,2	586,2	578,6	451,9	542,1
ПРОМИСЛОВІСТЬ	17 681	12 419	9 893,6	9 667,6	10 543	10 823	11 595
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5 004	3 126,2	1 868,7	1 521,3	1 732,1	1 747,3	2 031,1
Переробна промисловість	12 004	8 797,6	7 531,9	7 523,9	7 999,9	8 337,6	8 609,3
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	3 228,0	2 706,4	2 419,0	2 530,5	2 758,4	2 859,4	2 844,3
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	533,5	458,4	400,7	444,4	535,6	560,2	608,4
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	545,8	129,2	188,7	176,5	178,1	260,3	293,2
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1 196,1	869,7	679,5	646,4	696,9	654,2	666,7
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	1 484,3	1 179,2	1 079,8	967,0	1 023,6	1 127,0	1 146,7
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	3 354,6	2 181,3	1 533,1	1 560,8	1 637,1	1 662,3	1 803,4
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	1 167,8	841,7	781,6	771,0	781,2	794,5	806,2
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	288,5	254,9	287,2	275,6	236,1	269,3	277,4
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	593,4	412,4	438,0	556,5	755,0	683,4	900,2
будівництво	1 580	1 301,9	1 104,1	1 043,3	919,5	983,5	1 036,4
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6 807,8	6 037,6	5 247,4	5 106,5	4 957,8	5 480,2	5 662,5
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1 535,3	1 355,5	1 088,0	1 086,0	985,3	1 043,0	1 088,4
інформація та телекомунікації	1 894,7	1 646,2	2 089,4	2 075,7	2 100,1	2 201,1	2 939,6
фінансова та страхова діяльність	12 261	6 421,7	4 350,1	3 627,4	3 526,3	3 641,1	4 557,6
операції з нерухомим майном	4 768,3	3 979,4	3 882,1	3 764,4	3 796,3	4 258,2	4 495,7
професійна, наукова та технічна діяльність	4 006,8	2 634,5	2 222,6	2 253,5	2 131,1	2 096,9	2 223,0
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1 686,9	1 340,2	1 222,7	1 507,3	1 550,9	1 377,4	1 113,2

*) Джерело: складено автором за даними [36]

За обсягами залучення капітальних інвестицій провідними сферами економічної діяльності у 2020 р. залишаються: промисловість (41%), оптова та роздрібна торгівля (14%), фінансова та страхова діяльність (11%), операції з нерухомим майном (8%), інформація та телекомунікації (6%), професійна, наукова та технічна діяльність (4%), транспорт, поштова діяльність (3%), будівництво (2%), сільське, лісове та рибне господарство (1%) та інші сфери (10%) (рис.2.3).

- Промисловість
- Оптова та роздрібна торгівля
- Фінансова та страхова діяльність
- Операції з нерухомим майном
- Інформація та телекомунікації
- Професійна, наукова та технічна діяльність
- Транспорт, поштова діяльність
- Будівництво

Рис. 2.3 Діаграма розподілу капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності (у % від загального обсягу) за 2020 р.

*) Джерело: складено автором за даними [36]

Розглянемо основні країни ЄС, що є найбільшими інвесторами української економіки табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Іноземні інвестиції в Україну за країнами ЄС в період 2010-2020 рр.,
млн дол США**

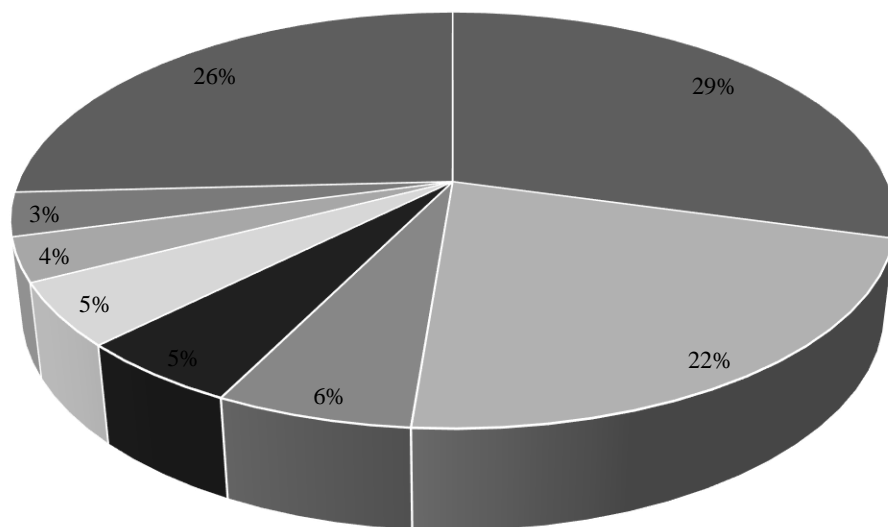
	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Усього з країн ЄС	39 268	41 033	29 308	24 983	23 426	24 145	25 972	28 289
Австрія	2 317,5	2 314,0	1 351,5	1 152,6	1 099,9	1 038,8	1 150,0	1 249,4
Греція	396,7	268,3	54,3	41,8	44,3	43,0	46,6	50,1
Данія	199,5	173,5	149,3	138,8	137,6	153,6	158,2	157,5
Естонія	162,4	180,4	240,3	243,3	222,1	235,0	239,0	248,2
Ірландія	156,4	70,1	71,5	72,9	42,8	48,4	39,7	41,6
Італія	349,2	584,6	207,8	216,4	196,7	201,6	242,4	249,3
Литва	81,0	346,4	188,2	137,1	121,7	124,6	150,0	183,3
Люксембург	488,9	555,8	398,8	363,9	660,1	515,8	484,9	555,8
Мальта	37,1	38,2	47,0	46,0	56,9	59,3	50,6	61,0
Нідерланди	9 323,8	9 007,5	6 887,3	6 090,3	6 028,4	6 395,0	7 118,7	8 301,4
Німеччина	5 329,8	2 908,4	2 110,6	1 604,9	1 564,2	1 682,9	1 701,4	1 843,1
Польща	834,3	819,8	708,0	679,4	509,1	571,3	631,7	693,7
Сполучене Королівство	2 536,4	2 768,2	2 146,2	1 785,2	1 947,0	1 944,4	2 131,2	2 060,6
Угорщина	678,5	685,9	466,4	333,7	498,1	511,1	565,1	380,7
Фінляндія	67,5	118,2	103,1	89,8	110,2	131,0	142,0	142,7
Франція	1 993,1	1 520,5	1 341,9	1 299,1	615,6	723,4	744,4	845,5
Швеція	1 141,9	439,3	363,7	334,0	328,8	351,2	344,9	363,2
Кіпр	12 700,8	17 726	11	9 894,8	8 785,5	8 932,7	9 544,5	10 368,9

*) Джерело: складено автором за даними [36]

Аналіз даних динаміки обсягів прямих іноземних інвестицій демонструє їх різке зниження, починаючи з 2014 року, і за два роки воно сягнуло 42,7%. Якщо проаналізувати географічну структуру прямих іноземних інвестицій, то найбільша їх частка припадає на офшорну країну Кіпр. З 2017 по 2020 рік спостерігається зростання ПІ із ЄС.

Пандемія COVID-19 нашкодила економікам країн всього світу, і Україна не стала винятком. Унаслідок пандемії показники прямих іноземних інвестицій в Україну - найгірші за 20 років. Для зміни ситуації необхідно впровадити в Україні ринки капіталу, товарів та енергетики і запустити механізми залучення інвестицій.

Проаналізуємо структуру прямих іноземних інвестицій до України за країнами-донорами (рис.2.4).

▪ Кіпр ▪ Нідерланди ▪ Великобританія ▪ Німеччина ▪ Швейцарія ▪ Австрія ▪ Віргінські острови ▪ Інші

Рис.2.4 Прямі іноземні інвестиції в Україну в 2020 р.

**) Джерело: складено автором за даними [36]*

Отже, за даними НБУ, найбільшим іноземним інвестором в Україну є Кіпр. Компанії, зареєстровані в цій країні, інвестували в Україну 29,4 % від загального об'єму інвестицій. На другому місці – Нідерланди (22,0%), на третьому – Великобританія (6,1%).

Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами залучення капітальних інвестицій, у січні-грудні 2020 року залишаються: промисловість (41%), оптова та роздрібна торгівля (14%), фінансова та страхова діяльність (11%), операції з нерухомим майном (8%), інформація та телекомунікації (6%), професійна, наукова та технічна діяльність (4%), транспорт, поштова діяльність (3%), будівництво (2%), сільське, лісове та рибне господарство (1%) та інші сфери (10%).

Інвестиційні процеси в країні є одним з найважливіших чинників, який сприяє інтеграції України в світові процеси, внаслідок чого й покращується економічний стан в державі. Це спричинено тим, що за їх допомогою оновлюються базові фонди, переводиться капітал з однієї сфери в іншу, передаються технології, досвід, тощо.

Залежно від внутрішніх економічних процесів, технічної та сировинної бази, внутрішніх потреб населення, влада кожної країни вирішує, наскільки доцільно в той момент створювати сприятливий інвестиційний клімат та приймати іноземні інвестиції, чи все ж приймати обмежувальні заходи щодо іноземних інвестицій та своїй території. Проте, в сучасних реаліях частіш за все більшість держав не мають права вибору, оскільки їхня економіка напряду залежить від наявності іноземного капіталу, і Україна тут не виняток.

Проблема залучення інвестицій у будь-яку сферу життя України нині стоїть досить гостро, тому вивчення та покращення інвестиційної привабливості нашої держави є пріоритетним для вітчизняних економістів та політиків. Для нинішніх українських реалій притаманне «замкнене коло», при якому спостерігається зниження інвестиційних можливостей держави та суб'єктів господарювання, через спад виробництва, зумовлений недоінвестуванням народного господарства. Причиною даного циклічного процесу є відсутність ефективної системи державної підтримки інвестиційної діяльності підприємств.

Отже, інвестиційні процеси в Україні знаходяться в режимі спаду. Основними причинами цього є:

- слабкий розвиток ринку капіталів та фондового ринку;

- недосконалість і нестабільність нормативно-правової бази;
- нестабільна військово-політична ситуація в країні;
- відсутність системи страхування інвесторів;
- зниження фінансових можливостей населення.

В той же час, кризові явища в світовій економіці та недостатній рівень інвестиційних ресурсів залишають макроекономічні показники України на периферії світових інвестиційних потоків.

Значна частина прямих іноземних інвестицій в економіку України була спрямована не на побудові нових об'єктів та підприємств, а у розширення та реконструкцію вже існуючих. Саме це спричинило застарівшу матеріально-технічну базу, яка підтримувалась багато років, проте вже зазнала зносу. Наприклад, значна частина мережі банківських установ розміщується у приміщеннях побудованих ще у радянський період. Тому цілком закономірно, що з часом, коли найбільш привабливі для бізнесу об'єкти були роздержавлені та змінили власників, то темпи й обсяги іноземного інвестування в українську економіку почали зменшуватись.

Варто зазначити, що за сьогоднішніх умов спостерігається ситуація з негативною тенденцією – вхідні інвестиційні потоки скорочуються, а борги зростають, хоча має бути навпаки, оскільки прямий зарубіжний капітал повинен позитивно впливати на економічну ситуацію в Україні, а не стимулювати зростання зовнішнього боргу держави.

В зв'язку з тим, що при початку процесу зниження інвестиційних потоків вітчизняний уряд не зміг оперативно зреагувати, нині Україна дещо відстає від інших держав-сусідів по показниках виробничих потужностей, рівню добробуту тощо. Саме тому, для подальшого економічного та соціального розвитку нашої державі необхідно залучити додаткові інвестиції. На нашу думку, дані інвестиції повинні бути спрямовані перш за все в такі галузі як промисловість та сільське господарство. Основним критерієм для нашої держави є енергоємність виробництва, тому надзвичайно важливо модернізувати та «оновити» існуючі виробничі потужності.

З огляду на ризикованість інвестиційних процесів в останні роки в Україні слід зазначити, що значна частина іноземних вкладників капіталу поступово втрачають зацікавленість в українській економіці як сфері своєї діяльності. Також це можна пов'язати з тим, що економічні й соціально-політичні чинники, які ще на початку 2000 років були основними рушійними силами формування інвестиційних потоків, наразі вже є вичерпаними. Натомість, нові чинники, які повинні були б рівноцінно замінити старі та сприяти залучення інвестицій в Україну ще не сформувались або ж не набули достатнього розвитку.

Ще однією значною перепорою для розвитку інвестиційних процесів в Україні стало загострення військово-політичної ситуації на сході держави. Саме даний політичний конфлікт значно зменшив інтерес іноземних інвесторів до України.

Нинішній Україні характерна зростаюча ідентифікація інвестицій у нашу державу як високо ризикованих. Крім несприятливої військово-політичної ситуації в Україні, багато іноземних компаній стримують свої бажання інвестувати в економіку України, виходячи із застережень юридичних радників відносно того, що абсолютна більшість рішень судів в Україні ухвалюються під фінансовим впливом зацікавленої сторони. Іншими причинами відтоку капіталу для підприємців є те, що більшість із них прагне застрахувати свій капітал від посягань інших суб'єктів, які доволі часто виникають внаслідок нестабільної політичної ситуації в країні. Слабкий рівень специфікації та захищеності прав власності в Україні породжує постійний ризик її перерозподілу, який доволі часто здійснюється за рахунок практики рейдерських захоплень. Ще однією із причин низького рівня інвестиційної активності в Україні, як зазначають самі інвестори, є відсутність ефективного правового середовища. Інвестори вказують на «вибіркове правосуддя» в Україні і відсутність гаранту захисту прав кожного.

Підсумовуючи, можна сказати, що сьогодні Україна є аутсайдером на міжнародному інвестиційному ринку. Вона поступається навіть країнам, рівень розвитку яких є значно нижчим за рівень розвитку нашої держави і займає низькі позиції майже за всіма міжнародними показниками.

2.2. Оцінка інвестиційного клімату в Україні

Оцінка інвестиційного клімату дозволяє визначити ефективні напрями використання інвестицій. У звичному розумінні інвестиційний клімат – це внутрішній стан середовища, що характеризує інвестиційні процеси, які відбуваються в державі, інвестиційну привабливість та інвестиційну активність. Оцінити даний показник можна шляхом оцінки правового забезпечення інвестиційної діяльності, цін на державні та корпоративні цінні папери, темпів зростання ВВП, а також існуючого рівня відсоткових ставок, інфляції, податків, цін, валютних курсів та тарифів [15;16].

Щодо наукових джерел, то в них досить часто зустрічається поняття «інвестиційний клімат», який у цьому ключі означає сукупність соціальних, правових, політичних, економічних, екологічних, географічних та інших чинників, що формують ефективність та доцільність інвестування в ту чи іншу діючу господарчу систему. Залежно від наявної ситуації в країні дані чинники можуть бути як об'єктивними, так і суб'єктивними, а також здійснювати як позитивний, так і негативний вплив.

Перелічені чинники завжди піддаються кількісній або якісній оцінці, отже, на основі них можна проводити аналіз та порівняння. Інвестиційний клімат розглядається на рівні окремих регіонів, галузей та підприємства, а не лише на державному рівні.

Вивчивши наукові джерела, можна зробити висновок, що інвестиційний клімат – це сукупність соціальних, правових, політичних, економічних, екологічних, географічних та інших чинників, які формують інвестиційну діяльність та впливають на вхідні і вихідні інвестиційні потоки.

Необхідно зазначити, що нині немає чіткого визначеного, уніфікованого переліку чинників впливу на інвестиційний клімат. Окрім того, в більшості наукових праць інвестиційний клімат вивчається на макрорівні, тобто на рівні окремих країн світу, рідше ж – на мікрорівні – на рівні окремих підприємств. Частіше, дослідженнями на мікрорівні займається саме ж підприємство з метою

оцінки своїх конкурентних сил та можливостей, а також в подальшому – розвитку та залученню додаткових ресурсів. Проте, це є важливою складовою економічної діяльності країни, адже інвестиційно привабливі підприємства формують інвестиційно привабливі регіони, які в свою чергу формують інвестиційно привабливу державу.

Отже, на мікрорівні доцільно виділити такі складові інвестиційного клімату (рис. 2.5):

Рис. 2.5. Складові інвестиційного клімату на мікрорівні

**) Складено автором*

На мікроекономічному рівні інвестиційний клімат проявляє себе в двосторонніх відносинах фірми-інвестора і конкретних державних органів, господарських суб'єктів-постачальників, покупців, фінансових установ (банків, страхових, лізингових, факторингових компаній тощо), а також трудових колективів та профспілок. На цьому ж рівні відбувається конкретизація узагальненої оцінки інвестиційного клімату держави в процесі реальних економічних контактів іноземних інвесторів із середовищем країни-реципієнта.

Процес аналізу інвестиційного клімату є важливим, але водночас й складним і комплексним механізмом. Саме тому, він включає не лише аналіз внутрішнього (національного) середовища, а й зовнішнього (міжнародного) середовища, яке в нинішніх умовах глобалізаційних процесів відіграє все більшу роль у формуванні сприятливого інвестиційного клімату.

Україна завдяки своєму потенціалу, значним трудовим ресурсам, ймовірній ємності внутрішнього ринку є державою із суттєвим простором для інвестиційної діяльності.

Варто виділити такі передумови формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату:

- вигідне географічне положення (Україна має доступ до стратегічних ринків, зокрема, Європейського Союзу – одного з найбільших світових ринків; Російської Федерації – найбільш динамічного світового ринку; країн Середнього Сходу);

- природно-ресурсний потенціал (інвестиційне значення в Україні мають три види природних ресурсів: мінеральні, земельні й рекреаційні);

- рівень розвитку промислового виробництва;

- висококваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила;

- несформований ринок товарів (Україна потенційно є одним з найбільших ринків в Європі);

- незадоволений попит населення.

- Водночас, на формування інвестиційного клімату держави впливає сукупність ризиків та невизначеностей, серед яких необхідно насамперед назвати:

- нестабільність економічного законодавства та поточної економічної ситуації;

- зовнішньоекономічні ризики;

- неповноту та неточність інформації про стан інвестиційних об'єктів;

- невизначеність мети, інтересів та поведінки учасників інвестиційних процесів;
- виробничо-технічний ризик;
- коливання ринкової інфраструктури, цін, курсів валют.

Категорія «інвестиційний клімат» тісно пов'язана з низкою первинних та похідних категорій, однією з яких є категорія «інвестиційна привабливість».

Як і у випадку з категорією «інвестиційний клімат», в економічній літературі до сьогодні також не вироблено єдиного підходу до визначення сутності категорії «інвестиційна привабливість», яка, як і перша, має комплексний характер.

В загальному розумінні, інвестиційна привабливість - сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування до національної економіки на різних рівнях економічних відносин.

Якщо розглядати дане поняття на макрорівні, то інвестиційна привабливість держави – це сукупна характеристика держави, яка базується на аналізі позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших чинників, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та виникнення інвестиційних ризиків [12, с.119].

Отже, рівень інвестиційної привабливості держави є основною причиною та передумовою активної інвестиційної діяльності, стрімкого та ефективного соціально-економічного розвитку економіки держави.

Щодо інвестиційної привабливості нашої держави, то аналіз за останні роки показує, що одним з основних чинників, який негативно позначається на інвестиційній привабливості України, є макроекономічна нестабільність та широкомасштабна фінансово-економічна криза. Останніми роками економіці України характерний спад, який супроводжується простійним проявом окремих негативних тенденцій. Саме тому, розглянувши передумови формування сприятливого інвестиційного клімату та нинішній стан, можна зрозуміти чому

про Україну в світі говорять як про державу з величезним потенціалом, який досі нереалізований.

Світові експерти вважають, що основною причиною нереалізованого даного потенціалу, окрім політичної ситуації є зарегульоване й «недружнє» бізнес-середовище та несприятливий інвестиційний клімат.

Інвестиційна привабливість регіонів є загальною сукупністю інвестиційної привабливості окремих регіонів країни з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших чинників, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та інвестиційних ризиків тощо.

Інвестиційна привабливість підприємства є комплексом якісних і кількісних показників, що всебічно оцінюють спроможність примноження інвестованого капіталу і є похідною характеристикою від інвестиційного клімату в державі, і як інтегральний показник, що формується під впливом чинників прямого і непрямого впливу, визначає бажання чи відмову інвестора вкладати кошти в такий об'єкт, як підприємство.

Отже, інвестиційний клімат в країні визначається сукупністю факторів, які оцінюються при визначенні конкурентоспроможності країни.

Індекс глобальної конкурентоспроможності Всесвітнім економічним форумом для України розраховується з 1996 р., до якого включено 141 країна світу. Оцінювання здійснюється за 12 основними компонентами, що формують конкурентоспроможність країни, які визначаються на підставі 114 економічних індикаторів. У 2019 р. Україна посіла 85-е місце в рейтингу серед 141 країни світу, що погіршило позицію країни в рейтингу на дві позиції за рахунок макроекономічної стабільності (-2,0), якості інститутів (-1,6) та динамічності бізнесу (-1,9), опустившись до показника трирічної давнини. За всі роки Україна, беручи участь у рейтингу, не піднімалася вище 68-го місця зі 125 країн у 2005 р. Згідно з оціночними судженнями експертів стосовно базових показників (1-7), прослідкуємо, як змінювалися позиції України в даному рейтингу (табл. 2.4).

Місце й оцінка (1–7) України в Індексі глобальної конкурентоспроможності за 2010–2020 рр.

Індекс глобальної конкурентоспроможності	2010 / 2011	2011 / 2012	2012 / 2013	2013 / 2014	2014 / 2015	2015 / 2016	2016 / 2017	2017 / 2018	2018 / 2019	2019 / 2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Місце України в рейтингу	89/139	82/142	73/144	84/148	76/144	79/140	85/138	81/137	83/140	85/141
Оцінка (1–7)	3,90	4,00	4,14	4,05	4,14	4,0	4,00	4,11	4,06	4,07
<i>Основні вимоги</i>	3,9	4,2	4,4	4,3	4,4	4,1	4,0	4,2	4,1	4,0
Інститути	3,0	3,0	3,1	3,0	3,0	3,1	3,0	3,2	3,1	3,1
Інфраструктура	3,8	3,9	4,1	4,1	4,2	4,1	3,9	3,9	4,2	4,0
Макроекономічна стабільність	3,2	4,2	4,4	4,2	4,1	3,1	3,2	3,5	3,2	3,3
Охорона здоров'я та початкова освіта	5,7	5,6	5,8	5,8	6,1	6,1	6,0	6,0	6,0	5,9
<i>Підвищення ефективності</i>	4,0	4,0	4,1	4,0	4,1	4,1	4,0	4,1	4,1	4,0
Вища освіта та професійна підготовка	4,6	4,6	4,7	4,7	4,9	5,0	5,1	5,1	5,1	5,1
Товарний ринок	3,5	3,6	3,8	3,8	4,0	4,0	4,0	4,0	4,1	4,0
Ринок праці	4,5	4,4	4,4	4,2	4,1	4,3	4,2	4,0	4,1	4,0
Фінансовий ринок	3,3	3,4	3,5	3,5	3,5	3,2	3,0	3,1	3,2	3,2
Технологічна готовність	3,4	3,5	3,6	3,3	3,5	3,4	3,6	3,8	3,5	3,5
Обсяг ринку	4,5	4,6	4,6	4,6	4,5	4,4	4,5	4,4	4,3	4,3
Динамічність бізнесу	3,3	3,3	3,4	3,4	3,4	3,6	3,5	3,5	3,5	3,5
<i>Інновації та складні чинники</i>	3,5	3,5	3,7	3,7	3,7	3,7	3,6	3,7	3,6	3,6
Інноваційний потенціал	3,1	3,1	3,2	3,0	3,2	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

*) Джерело: складено автором за даними [36;37;38]

Огляд показників ефективності в динаміці свідчить про економічну стабільність країни, незважаючи на поодинокі випадки зниження показників. Відносно високі позиції Україна утримує за рахунок охорони здоров'я та початкової освіти (6,0 за результатами 2016–2018 рр.), вищої освіти та професійної підготовки (5,1), розміру внутрішнього ринку (4,5). Оскільки у 2017 р. було змінено методику визначення Індексу глобальної конкурентоспроможності, яка

унеможливиює порівняння аналізованих показників, відобразимо детермінанти рейтингу за 2019 р. (методологія 4.0) на рис. 2.6.

Рис. 2.6. Рейтинг України згідно з Індексом глобальної конкурентоспроможності у 2019 р.

**) Джерело: складено автором за даними [38]*

Згідно з проведеним аналізом соціально-економічної системи за показником Індексу глобальної конкурентоспроможності у 2019 р. Україна залишилася на рівні 2018 р. (57 балів), але за окремими показниками є позитивні тенденції. За показником «Інститути» українська економіка впродовж 2017–2019 рр. демонструє тенденцію до зростання (+1,6 бали та 104-е місце), що свідчить про сталий інституційний розвиток країни. Також наявна тенденція до поліпшення за показниками розвитку інфраструктури (+0,2 бали та 57-е місце); впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (+0,9 бали та 78-е місце); макроекономічної стабільності (+2 бали та 133-є місце) та показником «знання і навички» (+1 бал та 44-е місце). Стан товарних ринків у звітному періоді мав позитивну тенденцію (+1,2 бали та 57-е місце). Це пояснюється підвищенням внутрішньої конкуренції та конкуренції на ринку послуг (+4,9 бали та 64-е місце),

диспозитивним впливом податків та субсидій на конкуренцію (+3,4 бали та 104-е місце), збільшенням частки ринку (+3,6 бали та 89-е місце), нетарифними бар'єрами (+4,1 бали та 91-е місце). Також тенденцію до зростання має ринок праці (+1,9 бали та 59-е місце) і вітчизняний ринок (+0,3 бали та 47-е місце). За показником динамічності бізнесу спостерігається також незначне поліпшення (+1,9 бали та 85-е місце).

Окремі індикатори мають негативну тенденцію, зокрема показник здоров'я (-6,4 бали) опустився в рейтингу на сім позицій, до 101-го місця у результаті скорочення тривалості життя; показник фінансової системи (-6,4 бали та 136-е місце) за рахунок погіршення показників кредитування приватного сектору (-47,5 бали та 76-е місце).

Іншим, не менш важливим рейтингом, який визначає інвестиційну привабливість та інвестиційний клімат є рейтинг Doing business-2020, який публікується групою Світового Банку. У 2020 році Україна зайняла 64-сходінку в рейтингу інвестиційної привабливості Doing business, покращивши позицію минулого року на 7 пунктів. Для порівняння, серед пострадянських країн - Литва на 11 місці, Естонія - на 18, Латвія - на 19, Казахстан - 25, РФ - 28, Молдова - 48, Білорусь – 49 [38].

Проаналізуємо складові показника Doing business-2020, та позицію України в світі відповідно до даного рейтингу (табл.2.5)

Таблиця 2.5

Місце й оцінка України в рейтингу Doing business-2020 в 2020 р.

Показник	Місце в рейтингу
1	2
Загальне місце в рейтингу, в т.ч:	64
Реєстрація підприємств	61
Отримання дозволів на будівництво	20
Підключення до електромережі	128
Реєстрація власності	61
Отримання кредитів	37
Захист мінотарних інвесторів	45
Оподаткування	65
Міжнародна торгівля	74
Забезпечення виконання контрактів	63
Дозвіл неплатоспроможності	146

*) Джерело: складено автором за даними [36;37;38]

Отже, на даний час інвестиційний клімат в нашій де є досить не привабливим та погано сприятливим для іноземців, що можна пояснити наступними основними причинами [14]:

- ескалацією воєнного конфлікту між Україною та Російською Федерацією на сході та півдні нашої держави;
- відсутністю усталеної та виваженої стратегії залучення іноземного капіталу у вітчизняну економіку;
- високим рівнем корумпованості органів державної влади та управління;
- низьким рівнем захисту прав та законних інтересів інвесторів, у т.ч. іноземних;
- негативним міжнародним інвестиційним іміджем держави, який насамперед є наслідком корумпованості та тінізації національної економіки.
- Для виходу із ситуації, що склалася, необхідно реалізувати декілька першочергових заходів:
 - розробити довгострокову стратегію залучення іноземного капіталу в економіку України та окремих її регіонів, враховуючи політико-економічні особливості розвитку держави на сучасному етапі;
 - розробити національний та регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості України та її адміністративно-територіальних утворень з урахуванням поточних рейтингів інвестиційної привабливості.

2.3. Чинники, що впливають на міжнародну інвестиційну діяльність в Україні

Задля ефективного управління інвестиційною привабливістю та інвестиційними потоками в країні необхідно досконально розуміти, які чинники впливають на формування даних процесів. Саме розуміння процесу та складової частини впливу чинників дозволяє активізувати або призупиняти інвестиційну діяльність на теренах будь-якої держави.

Найпоширенішою є класифікація, за якою чинники впливу на інвестиційні процеси в державі поділяються на ряд груп (рис. 2.7):

Рис. 2.7. Класифікація чинників впливу на інвестиційні процеси

**) Складено автором*

Як було визначено, інвестиційні потоки в країні напряму залежать від інвестиційної привабливості підприємств. Отже, розглядають інвестиційну діяльність з огляду інвестицій в підприємства, можна виділити наступну класифікацію чинників впливу:

1) внутрішні чинники:

- виробничий чинник характеризується ефективністю виробничої діяльності, а саме рівнем використання основних засобів, зокрема споруд та будівель, ефективністю логістичних процесів на підприємстві, ефективність інфраструктури виробництва тощо;

- технічний чинник визначається наявністю та структурою основних засобів, рівень зношеності та використання, потужність виробництва, відповідність технологій світовим стандартам, продуктивність тощо;

- фінансово-аналітичний чинник характеризується станом фінансової стійкості, ліквідністю, діловою активністю та рівнем рентабельності підприємства;

- трудовий чинник характеризується аналізом кваліфікації, структури та професіоналізму працівників, умови і рівень оплати праці, резерви зростання продуктивності тощо;

- організаційний чинник характеризується організацію процесу виробництва просторі та часі, розглядає ступінь автоматизації виробництва та методи її організації;

- чинник конкурентоспроможності оцінює можливість успішно вести господарську діяльність, утримувати позиції на ринку та виробляти конкурентоспроможну продукцію;

- сировинний чинник оцінює доступність сировинних джерел на підприємстві;

- комерційний чинник характеризується аналізом існуючої і потенційної місткості ринку, оцінює і прогнозує діяльність та інвестиційні потреби;

- споживчий чинник характеризується цінністю продукції, що виробляється на підприємстві, для споживачів, що базується на оцінці конкурентоспроможності та якості.

- інноваційний чинник характеризується активністю впровадження технологічних, технічних, організаційних та інших інновацій на підприємстві;

2) зовнішні чинники:

- соціальні чинники характеризуються купівельною спроможність населення, менталітетом, культурними настановами, уподобаннями і смаками споживачів.

- географічний чинник характеризує розміщення підприємства щодо основних шляхів комунікацій (сполучення), вартість землі, близькість до джерел сировини, вплив безробіття і зайнятості на діяльність підприємства.

- законодавчі чинники визначаються дією галузевих і загальних норм законодавчих актів, що можуть мати вплив на діяльність підприємства;

- політичні чинники визначаються наявною політичною системою, її стабільністю, частотою зміни влади, гостротою і кількістю скандалів у політиці та рівнем довіри населення до влади;

- правові чинники враховують встановлені норми податкової системи, наявність вільних податкових зон та податкових пільг, політику держави з приводу амортизації необоротних активів та можливість одержання кредитів;

- екологічні чинники характеризуються відповідністю санітарно-гігієнічним нормам, екологічним нормативним і законодавчим актам з метою зменшення негативного впливу виробництва на довкілля у вигляді викидів відходів;

- грошово-кредитні чинники характеризуються стабільністю національної валюти, рівнем інфляції, стабільністю механізмів зовнішньоекономічних операцій, фінансової та банківської стабільності держави;

Отже, з огляду на чинники регулювання міжнародної інвестиційної діяльності в Україні необхідно спрямовувати на створення ефективного інституційного забезпечення, інвестиційного клімату та законодавчої бази. Доцільно надавати пріоритет інвестиціям у інтелектуальний капітал та високі технології, а також стимулювати перехід економіки на інноваційний тип розширеного відтворення.

Висновки до розділу II

Дослідження обсягів динаміки прямих іноземних інвестицій дозволило детально оцінити наявну ситуацію інвестиційної привабливості нашої держави на зовнішньому ринку. Проаналізувавши обсяги ПІІ (приплив) в Україну, можна помітити, що найбільшою країною-інвестором України є Кіпр. На другому та на третьому місці серед інвесторів знаходяться відповідно Нідерланди та Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії. Вкладання інвестиційних коштів за секторальним спрямуванням характеризує перевагу промисловості (41% обсягу), оптова та роздрібна діяльність (14% обсягу) та фінансова та страхова діяльність (11% обсягу).

Провівши дослідження інвестиційного клімату в державі, можна сказати, що в Україні присутня достатньо мінлива тенденція інвестиційної привабливості, що змінюється з роками за рахунок військово-політичних, інфраструктурних та правових чинників, що перешкоджають якісному покращенню інвестиційного клімату та найвагоміше на нього впливають. Рівень глобальної конкурентоспроможності протягом досліджуваного періоду залишається на такому ж самому рівні протягом періоду дослідження, що говорить про наявність проблем та відсутність значних якісних змін в економічній системі України.

Окрім того, проаналізовано причини несприятливого інвестиційного клімату України. Доведено, що визначальними чинниками інвестиційної привабливості будь-якої країни є стабільність її законодавства, оскільки потенційні інвестори оцінюють умови та можливості реалізації інвестицій, а також наявні гарантії щодо здійснення інвестування.

РОЗДІЛ III НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Пропозиції щодо активізації міжнародної інвестиційної діяльності

Наразі по всьому світу впроваджуються заходи щодо лібералізація політики інвестування та унеможливлення дискримінаційних заходів до певних категорій інвесторів, як іноземних, так і внутрішніх. Також, кожна держава впроваджує заходи захисту іноземних інвесторів. Інвестиційна політика держави має спрямовуватись на створення загальних економічних та інституційних умов реалізації ефективного залучення та використання іноземних інвестицій для розвитку економіки країни, що включає матеріальні використання матеріальних, фінансових, технологічних та управлінських ресурсів.

Тож, аналізуючи зарубіжний досвід держав, які посідають перші місця в світовому рейтингу за показниками активності інвестиційних процесів, можна відмітити, що у переважній більшості них іноземні інвестори отримують національний статус ведення господарської діяльності. Це означає, що іноземні інвестори мають такі ж господарські права в сфері керування підприємством, як і громадяни тої чи іншої країни. Тому, на нашу думку, використання даного принципу буде доцільним в Україні та сприятиме покращенню вітчизняного інвестиційного клімату.

Система інтересів та прав для іноземних інвесторів поділяється три рівні:

- законодавчий рівень країн- отримувачів інвестицій;
- багатосторонній рівень;
- двосторонній рівень.

Аналізуючи останні роки, слід зазначити, що інвестиційна політика більшості країн характеризувалась підвищенням лібералізації і спрощенням системи іноземного інвестування, активізувались зусилля з регулювання іноземних інвестицій.

Нині все ширшого та ширшого поширення набувають міжнародні інвестиційні договори, які передбачають не лише здійснення визначених договірних інвестиційних потоків, а й поєднання інвестиційної та інших політик держави задля вирішення соціальних, економічних та екологічних питань.

В умовах нестабільної військової, політичної, епідеміологічної ситуації в Україні за останнє десятиліття привабливість теренів нашої держави як арени для інвестицій значно погіршилась. Саме тому, вивчення чинників та передумов залучення інвестицій, механізмів збільшення їх обсягів є надзвичайно важливими для подальшого розвитку України.

Для залучення іноземних інвестицій в Україну необхідно:

- стабільне правове середовище;
- стабільне функціонування фінансової системи (що напряду залежить від воєнної та політичної ситуації);
- визначені межі повноважень державної влади у процесі регулювання ПІІ;
- відповідність принципу «єдиного вікна» в процесі оформлення капіталовкладень і реалізації інвестиційних проектів (спрощення процедур узгоджений одержання дозвільної документації);
- створення сприятливого інвестиційний клімат (подальша підтримка іноземних інвесторів після капіталовкладень у розвиток національної економіки);
- лібералізація активності у діловій сфері (зняття існуючих бар'єрів під час ввезення в країну технологічного устаткування, яке необхідне для модернізації існуючих підприємств);

Також, загальновідомим фактом виходячи з міжнародного досвіду є те, що важливим інструментом активізації інвестиційної діяльності є створення гарантій. Система гарантій для стимулювання прямих іноземних інвестицій в Україні охоплює наступні важливі інструменти:

- гарантії забезпечення умов стабільності інвестиційної діяльності;

- гарантії захисту будь яких форм іноземних інвестицій;
- гарантії від позазаконних дій влади;
- гарантії відшкодування та компенсації збитків інвесторам;
- гарантії у випадку припинення інвестиційної діяльності;
- гарантії використання доходів та переказу прибутків від інвестиційної діяльності.

Також для покращення інвестиційного клімату необхідно реформувати основні механізми державного регулювання.

Нині, з метою регулювання інвестиційної діяльності в Україні, прийнято значну кількість нормативно-правових документів. Основним нормативним документом, що визначає сутність інвестиційної діяльності варто вважати Закон України «Про інвестиційну діяльність», що був прийнятий ще на початку державотворення в Україні, а саме в 1991 р. Цим Законом встановлені основні вимоги до діяльності суб'єктів інвестування, визначені можливі джерела фінансування інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційної діяльності встановлено у третьому розділі Закону України «Про інвестиційну діяльність».

Визначення основних напрямів регулювання державних іноземних інвестицій здійснено в Законі України «Про режим іноземного інвестування». Ст. 13 цього Закону встановлена обов'язкова процедура державної реєстрації іноземних інвестицій, а ст. 25 визначені особливості регулювання іноземних інвестицій у вільних економічних зонах.

Окрім вищезгаданих нормативно-правових актів, Міністерством промислової політики була підготовлена низка доповнень та пропозицій у зазначеному напрямі. Згідно з цими пропозиціями та доповненнями, головні позиції серед перспективних напрямів залучення іноземних інвестицій у відповідні промислові галузі в нашій державі мають машинобудування, авіа- та суднобудівна галузі. Зазначені промислові сектори сьогодні є найбільш перспективними в Україні. Найбільшу інвестиційну привабливість у

промислового секторі нашої держави на даний момент мають підприємства машинобудування, хімічної промисловості та металургії.

Концепція державного регулювання інвестиційної діяльності, за умов трансформації ринкової економіки, розкриває основні принципи регулювання інвестиційної діяльності з урахуванням перспективи залучення та використання інвестицій та реальної економічної ситуації. Покращання потенційних можливостей щодо сприяння збільшенню надходжень інвестицій було забезпечено під час прийняття Закону

Завдяки ухваленню Закону України «Про державно-приватне партнерство» та вдосконаленню Закону України «Про концесії» приватним компаніям надано необхідні умови для активної участі в реалізації спільно з органами публічного управління інвестиційно-інноваційних проектів.

Аналізуючи вищенаведені дані, можна стверджувати, що в державному управлінні існують підходи до систематизації інвестиційного законодавства за визначеними критеріями:

- об'єктами регулювання;
- етапами формування;
- видами нормативно-правових актів;
- рівнем державного регулювання;
- універсальністю;

Вважаємо за доцільне запропонувати трьохрівневу систематизацію правового регулювання інвестиційної діяльності. Зокрема, ми пропонуємо виокремити такі рівні: міжнародний, національний та регіональний.

Інвестиційні нормативно-правові акти міжнародного рівня становлять велику частину вітчизняного законодавства.

До таких нормативно-правових актів варто віднести міжнародні угоди про захист та стимулювання інвестицій, у змісті яких закріплено обов'язки держав відповідно до поводження з іноземними інвесторами та механізми врегулювання спорів, виниклих на цій основі.

3.2. Формування програми щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні

Як досліджено раніше, інвестиційна політика держави - ключовий фактор, який впливає на інвестиційний клімат. Її суть полягає в дослідженні та реалізації ефективних заходів в правовій сфері, які будуть регулювати інвестиційні відносини та покращувати загальний інвестиційний клімат в країні.

Саме тому для поліпшення інвестиційного клімату в Україні органам влади необхідно в найближчому майбутньому реалізувати наступні запропоновані заходи:

- удосконалити інвестиційне законодавство, стабілізувати, стандартизувати та модернізувати його;
- розробити правові засоби активізації та стимуляції інвестиційної діяльності;
- створити систему пільг та гарантій як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях;
- забезпечувати гарантії інвесторам;
- захищати іноземні інвестиції;
- визначити ключові галузі економіки та ключові ринки і стимулювати інвестування в них;
- розвивати інвестиційну інфраструктуру та правове забезпечення ефективного інвестування коштів через посередників та безпосередньо «напрямую»;
- створити сприятливі правові умови для нормального та стабільного функціонування інвестиційних відносин.

Окрім того, компетентним органам у справах регулювання інвестиційних процесів в Україні необхідно реалізувати наступні заходи:

- збільшити частку внутрішніх джерел інвестування національної економіки та підвищити їх;
- сприяти позитивним інноваційним мікроструктурним зрушенням;

- фінансувати інвестиційні проекти відповідно до українських цільових програм;
- стежити за адресністю інвестицій;
- пріоритетними напрями інвестування визначати не лише нове будівництво, а й реконструкцію, технічне переобладнання, зміну профілю та модернізацію вже існуючих підприємств.

Окрім вище зазначених інструментів покращення інвестиційного клімату, доцільно реалізувати наступні додаткові інструменти сприяння залученню інвестицій:

- досягти консенсусного підходу у виділенні фінансових засобів на потреби соціальної сфери та знизити рівень соціальної напруги;
- перейти до нових методів та принципів централізованого фінансування інвестиційної діяльності, скоротити централізовані державні капіталовкладення, що виділяються безповоротно;
- стимулювати будівельників, забезпечити їхню зацікавленість у вчасному та якісному виконанні замовлень;
- у кілька разів прискорити темпи вибуття морально застарілого та неефективного обладнання;
- переглянути процеси надання державних кредитів на вигідних умовах з дефіцитними ставками на конкурсній основі, включаючи державне замовлення.

Як було визначено раніше, інвестиційний клімат України є незадовільним порівняно з нашими країнами-сусідами. Саме тому, з метою збільшення обсягів та посилення динаміки інвестиційної діяльності, залучення інвестицій, використання наявних інвестиційних резервів та підвищення інвестиційної привабливості окремих підприємств, регіонів та держави загалом необхідно вжити певні заходи.

Отже, була розроблена комплексна програма заходів, яка допоможе нашій державі в вирішенні нагальних інвестиційних проблем. Розглянемо основні положення, які на нашу думку сприятимуть залученню іноземних інвестицій та економічному піднесенню України.

1. Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України необхідно сформувати інвестиційні стратегії кожного окремого регіону з огляду на функціонуючі підприємницькі структури та їх потреби в інвестиційних ресурсах.

Інвестиційна стратегія повинна включати пріоритетні галузі інвестування, а також визначати наступні положення:

- механізм надання пільг інвесторам;
- процес формування інвестиційного паспорту регіону;
- процедура надання державою послуг з підвищення кваліфікації фахівців у сфері інвестування;
- укладання угод між інвесторами та органами влади на основі механізму державно-приватного партнерства;
- проведення тренінгів для фахівців місцевих органів виконавчої влади щодо розробки інвестиційного паспорту регіону.

Окрім того, інвестиційна стратегія має бути узгоджена з перспективними планами громад, залежно від наявних ресурсів та можливостей.

2. Міністерству фінансів України розглянути зміни до Бюджетного кодексу України в стосовно унормування необхідності фінансування з Державного фонду регіонального розвитку винятково капітальних проектів – тих, які сприятимуть розвитку господарства регіонів: проектів у будівництві, розвитку виробничої, енергетичної, транспортної та житлової інфраструктури.

3. Міністерству економічного розвитку і торгівлі України розглянути зміни до Бюджетного кодексу та Закону України «Про індустриальні парки» з метою посилення державної підтримки розвитку індустриальних парків, адже саме індустриальні парки – важливий інструмент залучення іноземних інвестицій у регіони. Саме тому необхідно взяти курс на створення індустриального парку у регіоні до 10 % обсягу бюджету розвитку обласного бюджету.

4. Міністерству інфраструктури України зібрати інформацію про всі інфраструктурні проекти в кожному регіоні. Систематизовану інформацію необхідно подати українською, англійською, французькою та німецькою мовами з

метою залучення національних та іноземних інвесторів. Органи місцевої влади відповідають за вчасну та повну подачу інформації про дані проекти до Міністерства інфраструктури України, а також за оновлення актуальної інформації про їх стан.

5. Міністерству економічного розвитку і торгівлі України переглянути Закон України «Про державно-приватне партнерство» та внести необхідні корективи до нього з метою активізації участі приватних підприємців у проектах державно-приватного партнерства.

6. Місцевим органам влади систематизувати інформацію про природно-ресурсний і економічний потенціал регіонів та оприлюднити дану інформацію українською, англійською, французькою та німецькою мовами з метою залучення національних та іноземних інвесторів.

7. Комітету з питань податкової та митної політики Верховної Ради України підготувати висновки про внесення змін до Податкового кодексу України щодо розвитку вітчизняного виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій у реальний сектор економіки через індустриальні парки та про внесення змін до Митного кодексу України щодо розвитку вітчизняного виробництва шляхом стимулювання залучення інвестицій у реальний сектор економіки через індустриальні парки, у яких передбачити унормування необхідності враховувати пропозиції від органів місцевого самоврядування регіонального рівня щодо створення індустриальних парків на території регіону.

8. Міністерству економічного розвитку і торгівлі України розробити і подати на затвердження Кабінету Міністрів України Інвестиційну стратегію держави та регіонів з метою отримання інвестиційних ресурсів на розвиток галузей та залучення іноземних інвесторів.

Отже, тільки активна державна позиція та реалізація запропонованих заходів на мікро- та на макрорівнях, дозволить в повній мірі використати наявні інвестиційні резерви України, забезпечить стабільний соціально-економічний розвиток країни та зміцнить позиції нашої держави на міжнародній арені.

Як було визначено, якщо ситуація в країні є несприятливою, в реальному секторі національної економіки можна спостерігати дефіцит інвестиційних ресурсів, можливості державного інвестування є обмеженими, наявна низка ризиків яка ніяк не спонукає до інвестиційної діяльності, в такому випадку, потрібно спрямовувати державну інвестиційну політику на запровадження дієвих механізмів, які б стимулювали залучення іноземного та вітчизняного капіталів і створили б ефективну та дієву систему управління інвестиційними процесами.

Визначені раніше заходи активізації міжнародної діяльності та поліпшення інвестиційного клімату при їх реалізації з боку органів державної влади будуть мати певні економічні та соціальні наслідки.

Запровадження вищезгаданих заходів буде мати позитивний економічний ефект, який, для ширшого розуміння необхідності впровадження даних заходів, важливо розглядати в розрізі наступних наслідків:

1. Загальноекономічні:

- Збільшення обсягів реальних капіталовкладень, прискорення економічного розвитку, у тому числі за рахунок ефекту мультиплікатора-акселератора;
- стимулювання конкуренції та зниження рівня монополізації економіки;
- розширення асортименту продукції, що виготовляється;
- підвищення ефективності використання обмежених ресурсів національної економіки;
- заміщення дефіциту внутрішніх заощаджень;
- розвиток інфраструктури та сфери послуг;
- підвищення довіри до країни, що дозволить залучати нових іноземних інвесторів;
- імпортозаміщення й розширення експорту;
- підвищення ефективності інтеграції національної економіки до світової.

2. Соціально-економічні:

- Створення нових робочих місць, підвищення рівня зайнятості, кваліфікації, продуктивності праці;

- упровадження організаційного та управлінського досвіду, передових методів маркетингу;

- зростання реальних доходів, підвищення купівельної спроможності і рівня життя населення;

3. Екологічні:

- оздоровлення соціально-культурного становища, поширення міжнародних стандартів не лише у виробництві, а й споживанні;

- поява більш високих стандартів якості навколишнього середовища, зниження загального рівня його забруднення, що сприяє поліпшенню якості життя.

4. Валютно-фінансові:

- збільшення надходження валюти внаслідок розширення експорту;

- поліпшення стану платіжного балансу країни;

- збільшення податкових надходжень, що дозволяє збільшити державне фінансування пріоритетних і соціальних програм;

- сприяння зменшенню зовнішнього боргу країни;

- скорочення валютних витрат на оплату імпорту.

5. Технологічні:

- Надходження передових технологій у вигляді патентів, ліцензій, ноу-хау, новітньої техніки;

- прискорення темпів НТП;

- розвиток конкурентоспроможних галузей, ресурсо- та енергозаощаджуючих виробництв;

- підвищення рівня конкурентоспроможності та технологічності економіки країни;

- розвиток коопераційних зв'язків і промислової інтеграції, участь підприємств у глобальних ланцюгах створення вартості.

Держава може виступати безпосереднім учасником інвестиційного процесу, займаючись розвитком підприємств державного сектора економіки та витрачаючи власні бюджетні кошти. Також держава може брати опосередковану участь у зазначеному процесі за допомогою таких основних напрямів діяльності:

- здійснення впливу на інвестиційне середовище шляхом стимулювання бюджетними витратами сукупного попиту, формування макроекономічного інвестиційного клімату, розвитку та регулювання банківської діяльності, розвитку грошово-кредитної сфери;

- здійснення регламентації умов господарської та фінансової діяльності підприємств.

Особливого значення серед першої групи факторів впливу набуває здійснення грошово-кредитної та бюджетної державної політики.

Використовуючи податково-бюджетні важелі, визначають пропорції перерозподілу ВВП держав через бюджет, на рівні підприємства, у свою чергу, визначають умови розподілу прибутків відповідного підприємства між власником та державою. Без проведення політико-адміністративних реформ, за відсутності ефективної інвестиційної політики та низьких інвестиційних гарантій, за умов відпливу інвестиційних капіталів, сьогодні є неможливим необхідний розвиток малого та середнього бізнесу, так само як стає неможливим і прогрес нашої держави в напрямі збільшення припливу іноземних інвестицій. Удосконалення механізму державного регулювання інвестиційної діяльності дозволить максимально раціонально використовувати всі позитивні ефекти, які можна отримати від залучення іноземних інвестицій з метою забезпечення сталого економічного зростання, розвитку інфраструктури інвестиційної діяльності та поліпшення інвестиційного та бізнес-клімату.

Як уже зазначалося в роботі раніше, до макроекономічних факторів ризику та параметрів нестабільності належить відсутність умов розвитку бізнесу.

Отже, з огляду на визначені наслідки можна зробити висновок, що реалізація запропонованих заходів буде мати широкий спектр позитивних наслідків для загального економічного стану України. Саме тому їх впровадження в політичній, економічній та соціальній устрій держави є першочерговою та нагальною задачею органів державної влади.

Висновки до розділу III

Запропоновано ряд пропозицій та програма дій для українського уряду та для української держави, що на дадуть змогу змінити загальну негативну, або мінливу тенденцію притоків іноземного інвестування, за рахунок трансформаційних дій впроваджених як урядом в межах регуляторно-контролюючих механізмів, та механізмів, що надають можливості для якісного функціонування підприємницької діяльності.

Реальним завданням українського уряду зараз повинне бути покращення інвестиційного клімату саме для провідних країн: Європейського Союзу, США, Азійсько-Тихоокеанського регіону і залучення їх інвестицій, оскільки вони є економічно та інноваційно розвиненими. Для цього необхідно посилювати боротьбу з бюрократією, корупцією, реформувати податкову систему, зокрема запровадити пільгове оподаткування для тих іноземних компаній, що вкладають кошти в інноваційну сферу. Тобто слід також модернізувати інноваційну інфраструктуру, яка зараз перебуває в занепаді. Економічне та інноваційно-інвестиційне зростання країни можливе лише за умови стабільної політичної ситуації та припинення військових дій на Сході України.

Окрім того, в даному розділі було визначено інструменти стимулювання прямих іноземних інвестицій в Україну. Практична цінність даного дослідження полягає в досягненні позитивних зрушень в економічному, соціальному та технологічному секторах економіки внаслідок використання запропонованої програми заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату України.

ВИСНОВКИ

У даній роботі запропоновано вирішення економічної проблеми, яка полягає у поглибленому аналізі міжнародної інвестиційної діяльності та розроблення заходів покращення інвестиційного клімату України. Результати досліджень тенденції та закономірностей динаміки досліджуваних процесів дозволили відповідно до поставленої мети та завдань зробити такі висновки та узагальнення:

1. У процесі дослідження теоретико-методичних засад визначено теоретичні аспекти функціонування інвестиційних потоків. Визначено зміст поняття «іноземні інвестиції», їх основну мету, наведено класифікацію за основними ознаками та проаналізовано засади збільшення об'єму їх поступлення в країну. Визначено, що поняття прями іноземні інвестиції трактують як здебільшого довгострокові капіталовкладення, які здійснюють у підприємства, та забезпечують участь інвестора в управлінні та в контролі даного підприємства. Метою прямих іноземних інвестицій є максимізація прибутку на капітал, підприємницького прибутку, прямих та непрямих вигод від контролю над фірмою.

2. В роботі виділено та обґрунтовано основні характеристики міжнародної інвестиційної діяльності. Окрім того виділено види, форми і мотивацію руху капіталу, визначено передумови необхідності його залучення та передумови його вивезення та доведено, що міжнародна інвестиційна діяльність – важливий механізм транснаціоналізації, глобалізації та економічного розвитку.

3. Визначено основні підходи до оцінювання міжнародної інвестиційної діяльності, обґрунтовано їх переваги та недоліки. Доведено, що при провадженні інвестиційної діяльності аналіз та оцінка має проводитись комплексно за допомогою багатьох методів, що дозволяє більш точно визначити ефективність інвестицій.

4. Проаналізовано тенденції прямих іноземних інвестицій в Україні за 2014-2020 роки та надана аналітична оцінка динаміки інвестиційної діяльності. Визначено, що сьогодні Україна є аутсайдером на міжнародному інвестиційному ринку. Доведено, що інвестиційна діяльність в Україні досить нестабільна, адже

немає чіткої позитивної чи негативної динаміки. Зміни в об'ємах інвестицій та в сальдо коливаються від додатних до від'ємних значень. Визначено, що провідними сферами економічної діяльності, за обсягами залучення капітальних інвестицій залишаються: промисловість, торгівля, фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, інформація та телекомунікації тощо.

5. Визначено сучасний стан інвестиційного клімату України та досліджено місце держави в світі за показником інвестиційного клімату та основних показників розвитку та ведення бізнесу. Досліджено, що в рейтингу країн за Індексом глобальної конкурентоспроможності за 2010–2020 рр Україна займала позиції в межах 73 – 89 місця, а в рейтингу Doing business в 2020 році - 64 позицію.

6. Визначено систему чинників, які прямо чи опосередковано впливають на міжнародну інвестиційну діяльність в Україні. Доведено, що визначальними чинниками інвестиційної привабливості будь-якої країни є стабільність її законодавства, оскільки потенційні інвестори оцінюють умови та можливості реалізації інвестицій, а також наявні гарантії щодо здійснення інвестування.

7. Визначено інструменти стимулювання прямих іноземних інвестицій в Україну та сформовано пропозиції щодо активізації міжнародних інвестицій. Визначено, що одними з головних, на сьогодні, причин низької інвестиційної привабливості України є фінансова, валютна та політична нестабільність, корупція та відсутність спрощених процедур узгодження та одержання дозвільної документації. Доведено, що для залучення прямих іноземних інвестицій України потрібно підняти інвестиційну привабливість країни для потенційних інвесторів.

8. Враховуючи висновки теоретичного дослідження інвестиційних процесів та аналізу динаміки інвестиційних потоків сформовано програму пропозицій для поліпшення інвестиційного клімату в Україні. Також, проведено дослідження в сфері позитивних зрушень в економічному, соціальному та технологічному секторах економіки внаслідок використання запропонованої програми заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1561-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (Дата звернення: 21.04.2021).
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 94/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 21.04.2021).
3. Верба В. А., Загородніх О. А. Проектний аналіз: Підручник.— К.: КНЕУ, 2000. — 322 с.
4. Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І. та ін.; Економічний аналіз: Навч. Посібник, за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2017. — 556 с.
5. Бутенко А.І. Павлова О. С. Інвестиційна привабливість підприємницького середовища як джерело ринкової трансформації економіки. Прометей :зб. наук. праць. – 2015. – № 3 (33). – С. 63–68.
6. Герзанич В.М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні // Ефективна економіка. – 2014. – Вип. №4. – С. 43–48.
7. Диба М.І., Осадчий Є.С. Вплив економічної кризи на інвестиційний клімат в Україні. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України.– 2018.– №2. – С. 93–102.
8. Гладка У.Б. Інвестиційна діяльність, її державне регулювання. Регіональна економіка. - 2009. - №2. - с.49-55.
9. Захарін С.В. Стратегія підвищення інвестиційної привабливості економіки України для іноземного капіталу. Фінанси України - 2011 - № 12. - 90 с.
10. Іваноньків О.О. Політика держави щодо інвестиційної діяльності в Україні та перспективи прямого іноземного інвестування. Актуальні проблеми економіки. – 2017. – №11 – С. 12–17.
11. Карпінський Б.А. Інвестиційний клімат України. Фінанси України. – 2011. – №7 – С. 139–148.

12. Кондрашова М. М. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики на рівні регіону – Серія: Державне управління.– 2018.– №2. – С. 118–121.

13. Кравців В.С., Мельник М.І., Антонов В.Б. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації: монографія / В.С.Кравців, М.І. Мельник, В.Б. Антонов. – Львів: ІРД НАН України, 2015. – 386 с.

14. Лук'яненко Д.Г., Губський Б.В., Мозговий О.М. та ін. Міжнародна інвестиційна діяльність. Підручник — К.: КНЕУ, 2016. – 310 с.

15. Ляпін Д.В., Москвін С.О. Методика розрахунку індексу інвестиційного клімату в Україні. Інвестиції: практика та досвід.– 2010.– №7. – С. 3–6.

16. Макуха С.М. Інноваційність іноземних інвестицій – чинник модернізації перехідної економіки. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого.– 2015.– №2. – С. 30–40.

17. Навроцька Н.А. Пріоритети іноземного інвестування в економіку України. Економічний простір. - 2017. - № 58. - с. 19 - 26.

18. Носова О.В. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення. Стратегічні пріоритети.– 2017.– №1. – С. 59–65.

19. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: Підручник – К.: КНЕУ, 2015 - 355с.

20. Рижков В.С., Яковенко М.М., Латишева О.В., Дегтярьова Ю.В., Щелокова А.Л., Коваленко О.О. Проектний аналіз Навч. Посібник – К.: Центр учбової літератури, 2012 -384 с.

21. Раєвнева О.В., Гриневич Л.В. Статистична оцінка інвестиційної активності в Україні. Бізнес-Інформ.– 2014.– №7. – С. 111–114.

22. Свистун Л.А., Мороховець І.О Перспективи іноземного інвестування в економіку України у контексті загроз її економічній безпеці. Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. № 18. – С. 483–489.

23. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація. Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 19.3. – С. 131–139.

24. Федоров Р. Як залучати прямі іноземні інвестиції: практ. посіб. ПРООН, 2013. – С. 13–22.

25. Франчук Т. Шляхи залучення іноземних інвестицій в економіку України. Ринок цінних паперів. – 2017. – № 10. – С. 47–53.

26. Шевченко О. В. Інвестиційна активність регіонів України: вплив на економічне зростання. Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 01/2019. – N1. – С. 175-181;

27. Швець В.Я. Аналіз інвестиційного клімату в економіці України та шляхи його покращення. Економічний нобелівський вісник. – 2016. – №1. – С. 502–508.

28. Шморгун Л. Г. Прямі іноземні інвестиції в економіку України: проблеми залучення та галузевого спрямування. Формування ринкових відносин в Україні. 2013. – № 5. – С. 67–71.

29. Шкурупій О.В., Базавлук Н.Г. Чинники динаміки економіки України та національної конкурентоспроможності. Проблеми економіки. – 2016. – №2. – С. 89–94.

30. The Global Competitiveness Report 2018–2019. URL: www.weforum.org (Дата звернення: 21.04.2021).

31. Humer, Stephen H. (1976), The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment, MIT Press, Cambridge, UK – 253 p.

32. Динаміка інвестиційного клімату країн Східної Європи – досвід для України. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/June2017/01.htm> (Дата звернення: 21.04.2021).

33. Шафранська Т. Ю., Фесун Я. С. Можливості активізації інвестиційної діяльності в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/33_DWS_2017/Economics/4_150000.doc.htm (Дата звернення: 21.04.2021);

34. Державна служба статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (Дата звернення: 21.04.2021).

35. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. : <http://minfin.gov.ua>. (Дата звернення: 21.04.2021).

36. Національний Банк України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=29318281>. (Дата звернення: 21.04.2021).

37. Офіційний веб-сайт Європейської Бізнес Асоціації. URL: <https://eba.com.ua>. (Дата звернення: 21.04.2021).

38. Офіційний веб-сайт Світового Банку. URL: <http://www.worldbank.org> (Дата звернення: 21.04.2021).

39. Коваль Н. Інвестиційний клімат в Україні: оцінки міжнародних експертів Н. Коваль. Запорізька правда. – 2013. – №9. URL: http://www.zp-pravda.info/?option=com_content&view=article&id=6423:2013-09-25-18-55-31&catid=34:2009-04-14-10-24-35&Itemid=63 (Дата звернення: 21.04.2021).

40. Томарева В.В. Оцінка ІНВЕСТИЦІЙНОГО клімату України та її регіонів. Томарева:
http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Dtr_ep/2014_4/files/EC411_11.pdf
(Дата Звернення: 21.04.2021).